

MARCZIUS TIZENÖTÖDIKE

A magyar szabadság és demokrácia történeti és kulturális folyóirata

Alapítva 2010. október 11-én

2021/11-12 szám

Tartalom

Villám

- [A szegény nép](#)

Emlékezet

- [Ballai László: Hová még lejjebb?](#)
- [Nándi Mihály: Jobban teljesít](#)
- [Nándi Mihály: Előválasztás](#)
- [Dante: Az egyeduralom](#)
- [Nándi Mihály: Eucharisztika](#)
- [Le Fondant: Mese az oroszlánról](#)
- [Dante: Isteni színjáték](#)
- [Földeák Iván: Forradalom két hangra...](#)

Déliab

- [Móra Ferenc: Édes kicsi Jézus](#)
- [Lukáts János: Obszidián](#)
- [Köves István: A vége](#)
- [Móra Ferenc: Monológ](#)
- [Bertrand de Born: A háború dicsérete](#)
- [Ady Endre: Az eltévedt lovas](#)
- [Deák Mór: Fuss](#)
- [Ádám Tamás: J. A. dedikál](#)
- [Ádám Tamás: Tényleg másik](#)
- [Szepes Erika: Szomjas víztorony – Ádám Tamás kötetéről](#)
- [Ballai László: Ki fogja megköszönni már?](#)
- [Jahoda Sándor: A keresztapa](#)
- [Jahoda Sándor: Hazugságvizsgálódások](#)

Húrok

- [Ballai László: A Czipfra év emlékezete](#)
  - [Dull Ernő: Migránshiány az Operában](#)
-

Villám

A szegény nép

„A halak jelentik a szegény népet, mert a hal nagyon szegény és mezítelen állat, mindig hideg, mindig a vízben él, és meg van fosztva minden kegyelemtől. Ilyen a szegény nép – az is gyámoltalan. Ezért az ördög különböző csalétket vet neki. De mivel a nép szegény és gyámoltalan, az ördög egyetlen más csalétkel nem tud annyit elfogni belőle, mint a hazugsággal.”

Berthold von Regensburg

Emlékezet

Ballai László: Hová még lejjebb?

Magyarország egy lecsúszott, akkulturált, trágár ország lett. A 2010 óta regnáló hatalom tette azzá. Ez a hatalom mindinkább egyetlen személy kezében összpontosul. A propaganda az ő személyes ízlésének felel meg. Ha, mondjuk, a 2006-os választások előtt a Jászai Mari téri villamosmegálló plexijére valaki egy hatágú csillagot rajzolt, egy akasztófán lógó figurát, és fölé írta „Gyurcsány”, azon a polgári választók is megbotránkoztak. Ma a vécémázolások színvonalon áll az állami propaganda, a jobboldali választók ezt vállvonogatva nyugtázzák – most erre van szükség –, pedig atyáik könyvespolcán még ott díszlett a Dante-kötet.

„De gondold meg, kivel vagy? Íme vélem!
S ha olyan helyre jutsz, hol durva szóval
durva nép pöröl: lábad messze térjen,
mert ezt hallani vágyni: aljas óhaj!”

Mára azonban a polgári értékek teljesen kiürültek a jobboldali politikából. Ez három idézettel

reprezentálható: 1. „Már csak Budapestről kell kiirtani a liberalizmust.” 2. „A magyar irodalom nyolcvan százaléka a kukába dobható.” 3. „A program nem fontos, csak a hatalom számít.”

A harmadik mondatot már Adolf Hitler is kijelentette. Bokor Miklós és Wiener Pál a *Leszámolhatunk-e Hitlerrel?* című könyvében így ír a „Vezérről”: „Hitlernél egészen egyedi, perverz, kegyetlen vonásokkal találkozunk – írja Bokor-Wiener. – A pszichoanalitikusok szerint a nárcisztikus perverzok tünezhármasa a következő: pszichoszomatikus zavarok – pszichózis – perverzió, ami egy az egyben megfelel Hitler tünetegyüttesének. A perverzekkel kapcsolatban a pszichoanalitikusok megállapítják: »érzelmi és ideaképzési fogyatékoságukat nagy stratégiai intelligencia egyenlíti ki; gondolkodásuk a többi ember manipulálásának, egymásra uszításának, saját érdekükben való felhasználásának irányában dolgozik. A perverz úgy látja önmagát, mintha bábukat tologatna egy sakkjárában (és ezt szívesen be is ismeri...) [...] Ennek az egésznek a törvény értékének győzedelmes tagadása és a terror gyakorlása lesz a következménye.« Ezek a megállapítások teljesen ráillenek Hitlerre, a stratégára. Hitler a *Mein Kampf*-ban nem tudja elég megvető szavakkal illetni a demokráciát működtető szabályokat, amelyeket gyűlöl. Mint előre jelezte, a terrort teszi meg tettei alapelveként. Míg a perverzió általában a magánéletre korlátozódik, Hitler esetében társadalmi szinten is megnyilvánult, tudjuk, milyen tragikus következményeket okozva. Többször aláhúzták már, hogy Hitlert a hatalomátvétel előtt senki nem vette komolyan. A *Mein Kampf*-ban felvázolt módszertanának perverziója meghaladta a politikusok felfogóképességét.”

Az 1989. június 16-án Orbán Viktor személyében jelentkező veszélyt sem vette komolyan a magyar társadalom. Nagy Imre és mártírtársainak újratemetésekor, a „magyar ifjúság” nevében – tehát a nevemben is – szólva pedig ország-világ előtt megszegte azt a fogadalmat, amelyhez az előtte és utána szólók híven tartották magukat, hogy kerülni fogják az aktuálpolitikai témákat. Az egész kiállása visszataszító és pökhendi volt, felszólalása végén pimaszul letegezte Nagy Imrét. Én bukást jósoltam neki. És mi történt? „A fiataloké a jövő! Ez aztán nem kertet! Jó pofa! Milyen jóképű!” A FIDESZ 8 %-ot kapott a következő évi parlamenti választásokon. A bonmot-kat agy mosó, politikai ellenfelei ellen uszító beszédek sora, masszív, a demokratikus politizálással össze nem egyeztethető szavazótábor-építés követte (és a színpad mögött a párton belüli lehetséges kihívók kiiktatása). Mivel a baloldalon nem kínálkozott kellő mozgástér, gátlástalanul átállt a jobboldalra, onnan is előhúzva a leggyanúsabb, a fasizmussal cimboráló eszméket.

„A keresztény nemzeti gondolat eszmei-ideológiai tételeiből táplálkozó ellenforradalmi államrezon valamennyi értelmezésében zárt volt bal felé; a liberális, demokratikus és népi törekvések határozott elutasítása jellemezte – írja Gergely Ferenc. – Ugyanakkor annak katolikus és konzervatív értelmezésével szemben kezdettől fogva integrálta magába a jobboldali radikalizmus elemeit, a terrort és a diktatórikus mentalitást. Válságperiódusaiban pedig mindig nyitottá vált ezek további befogadására, a válságok leküzdésében módszereiket és törekvéseiket egyaránt igénybe vette. Így közelről sem egyenrangú és egyértelmű célja volt a propagandában közös nevezőre hozott jobb- és baloldali »szélsőségek« kizárása.”

Igen, kiváló történészünk kétségtelenül a Horthy-rendszerről szól, hiszen Orbán a jobboldali radikalizmus elemeit nem a válságok leküzdésére, hanem egyenesen felszítására használja fel. Nézzük tovább a gyökereket, amelyekhez – az egykori lelkes KISZ-tag és Soros-ösztöndíjas – visszahajolt: „A konzervatív katolicizmust ugyanakkor határozott, a pragmatizmuson túlmutató antikommunizmus jellemezte, elítélte a demokratikus és a liberális irányzatokat. A polgári

társadalom szekularizálódását ezek »bűneként« tudta be, és a magyarországi tőkés fejlődés sajátosságait kihasználta egy valláserkölcseleg motivált, mérsékelt antiszemitizmussal.”

Hogyan is ábrázolja a zsinórmértékül húzott Horthy-rezsimet a kortárs József Attila (mielőtt persze a többi szeméttel együtt kidobták volna a kukába őt is)?

„Retteg a szegénytől a gazdag
s a gazdagtól fél a szegény.
Fortélyos félelem igazgat
minket s nem csalóka remény.

Nem adna jogot a parasztnak,
ki rág a paraszt kenyerén
s a summás sárgul, mint az asztag,
de követelni nem serény.

Ezer esztendő távolából,
hátán kis batyuval, kilábol
a népségből a nép fia.

Hol lehet altiszt, azt kutatja,
holott a sírt, hol nyugszik atyja,
kellene megbotoznia.”

(Hazám)

Ugyane rendszerről a kommunista mozgalmakhoz semmiképp nem köthető katolikus költőnk, Pilinszky János így ír:

„Csillaghálóban hanyódunk
partravont halak,
szánk a semmiségbe tátog,
száraz űrt harap.
Suttogón hiába hív az
elveszett elem,
szúró kövek, kavicsok közt
fuldokolva kell
egymás ellen élnünk-halunk!
Szívünk megreteg.
Vergődésünk testvérünket
sebzi, fojtja meg.
Egymást túlkiáltó szónkra
visszhang sem felel;
öldökölnünk és csatáznunk
nincs miért, de kell.

Bűnhődünk, de bűnhődésünk
 mégse büntetés,
 nem válthat ki poklainkból
 semmi szenvedés.
 Roppant hálóban hanyóduk
 s éjfélnél talán
 étek leszünk egy hatalmas
 halász asztalán.”

(Halak a hálóban)

Az 1994-ben levezített konzervatívok pedig nem hogy összezártak volna Orbán Viktor előtt, számon kérve tőle a polgári demokrácia nemes eszméit és gyakorlatát – amely szerint úgy a jobb-, mint a baloldalon álló politikusok mindenek előtt a többségi elvet elfogadó demokraták, és csak azután konzervatívok, keresztények vagy szociáldemokraták és liberálisok. Ehelyett elvtelenül beálltak mögé, és kiszolgálták őket, azt bizonyítva, hogy végső soron semmilyen szilárd elviséget nem képviselnek.

Ma minden köztéren azt olvassuk: „Elkúrtuk.”

„Aki közületek nem bűnös, az vesse rá először a követ”.

A hit, a tiszta eszmék e rendszer rongyai csupán. Mit tettünk az általános iskolában azzal az osztálytársunkkal, aki mindenféle heccbe belevitt bennünket, majd amikor jött a felelősségre vonás, másokat mázolt, piszkolt be, és soha nem ő kapta az intőt? Kiközösítettük, mi, a megintettek, a labdát sem szedhette a focimeccseinken.

„Elkúrtuk” – hívja a szó, készíti fel azon huligánok utódait, akik tizenöt éve ezt kiabálva rendszeresen megzavarták az akkori törvényes miniszterelnök beszédeit. Utcai harcokkal való fenyegetőzés ez, amelyek majd bekövetkeznek, ha esetleg a választási csalás nem lesz elég a hatalom megőrzésére.

Ennyire retteg egy ember, hogy a tizenöt évvel ezelőtt elkövetett politikai karaktergyilkosságát játssza el újra meg újra?

Hová, milyen moslékba nyomnak még bele azok, akik képtelenek felismerni, hogy teljesen alkalmatlanok Magyarország kormányzására, hogy „Magyarország többet érdemel” – náluk? Riasztó a kép. Ez az államhatalom fél. A félelmét mázolja hirdetőtábláira országszerte. Ez a hatalom tőlünk fél, retteg attól, hogy leváltjuk. Ez a hatalom ellenünk van, nem értünk.

Hová még lejjebb?

Nézzük csak meg jobban az uszító plakátokat!

„Elk(x)úrtuk” – ez a pontos szöveg.

A rettegett politikai ellenfélen túl az „x” cinikusan kigúnyolja mindazon magyar választókat is, akik nem a jelenlegi kormányra szavaztak, ők pedig a többséget alkotják. Egyetlen politikusnak sincs joga a választók döntését kommentálni, pláne nem kifigurázni, sőt azt, mint hibát az általuk finanszírozott közmédiák segítségével az arcukba vágni. Mindez ráadásul – jól figyeljenek a hívek! – a tízparancsolat több pontjába ütköző erkölcstelenség!

Nándi Mihály: Jobban teljesít

Magyarország jobban teljesít. Vagyis a magyar kormány. Különösen a jelenlegi kormányfő. Ő már a pelenkában, a homokozóban, de kiváltképp a KISZ-szervezetben vagy Soros-ösztöndíjasként, illetve liberális politikusként is tudta, mire hivatott. Nála aztán alkalmasabb figura nincs is a miniszterelnöki pozícióra, főleg egy olyan helyzetben, amelyben a kihívói csupa idióták és migránsok mozgatta bohócok.

Magyarország jobban teljesít. Vagyis (itt megismétlendő az 1. bek. 2–3. mondata). Már nem az egészségügy az oktatás és a nyugdíjrendszer finanszírozása a kérdés, hanem hogy Magyarország erős hadseregével visszafoglalja a Kárpát-medencét, ötven év alatt karbon-semleges legyen, és mielőbb kezdjen bele grandiózus űrkutatási programjába, hiszen a kozmoszban van a jövő legnagyobb üzlete.

Magyarország jobban teljesít. Vagyis (vö. 1. bek. 2–3.). Egyébként ez nem tréfadolog, már a KISZ-ben megtanították, hogy az eredményeket rövid, hatásos jelmondatok formájában állandóan ismételni kell, hogy azokat ne csak mi higgyük el, hanem mások is velünk skandálják. Ilyeneket, mint „veled vagyunk Vietnam”, „jövönk a tét”, „te sötétben bujkáló, rémhírterjesztő ellenforradalmár, reszkess”. Nem, ez nem jó, túl sok szó van benne. De az igen: „le a devizahittel”, vagy „nem leszünk IMF-gyarmat” (ejtsd: „ájjemef”).

Magyarország jobban teljesít. Vagyis (vö. 1. bek. 2–3.). Nem szorul hitelre, különösen nem devizahitelre. Azért van Államadósság Kezelő Központja, hogy ne legyen államadóssága. Ennek érdekében idén szeptember 14-én a szervezet 1258 milliárd forintnyi kötvényt dobott piacra, amely a magyar állam minden idők legnagyobb egy napi új adósságkibocsátását jelenti. Tehát nem hitelfelvételt, hanem adósságkibocsátást. Menjenek tönkre mások. Hogy dollárkötvényekről van szó – amelyeket az amerikai állampapírok mintájára állítottak ki, csak éppen magasabb kamatért –, és a dollár az deviza? A válasz: Magyarország jobban teljesít. Vagyis (vö. 1. bek. 2–3.).

Ugyanez a válasz arra is, hogy egy napra rá miért bocsátottak ki egymilliárd euró értékben hétéves eurókötvényt. Ha ez mégis hitel, azért Brüsszel a hibás (és Gyurcsány és Soros). Az Európai Unió mindaddig nem utalja Magyarországnak a helyreállítási alap támogatásait, amíg a magyar kormány nem kötelezi el magát egy, az igazságszolgáltatás függetlenségét biztosító, illetve a támogatások körüli korrupció érdemi visszaszorítását célzó igazságügyi reform mellett. Brüsszel ugyanis nem ismerte fel, hogy Magyarország jobban teljesít. (vö. 1. bek. 2–3.)

Ez a jó teljesítmény – amelyet nem látnak Brüsszel váll-lapos bürokratái – azzal indult, hogy 2010-ben a Bajnai-kormány minden gazdaságstabilizációs intézkedését megszüntették, felmondták az IMF-hitelt, majd az alkotmányt és a demokráciát. Érthető módon persze, hiszen az 1980-as évek KISZ-fejtágítóin demokráciáról nem volt szó, csak szocialista demokratizmusról. Az

„izmus” leginkább egy bizonyos állapotra való törekvést jelöl. Így jött létre a jobbanteljesítésizmus. Ez az irányzat a sokrétű gazdasági realitásból két sajátosságot emel ki: 1) társadalmi ellenőrzés híján a kormányzati pozícióban lévő személyek mérhetetlenül meggazdagodhatnak; 2) a gazdasági fejlődés soha nem egyenletes, hanem ciklikus mozgású. A nemzeti jövedelemhez viszonyított magyar államadósság pedig már felülmúlja az 1994-es szintet (ami miatt annak idején szükségessé vált a Bokros-csomag). Ez is rekord, amely visel bennünket, mint kokárda a nemzetet.

Nándi Mihály: Előválasztás

Magyarországon a kormányváltó erők demokratikus módon közös miniszterelnök-jelöltet állítottak. Az előválasztással kapcsolatban az a kérdés vetődik fel: a jelenlegi miniszterelnök hogyan a saját pártján belül sem méretteti meg magát a tisztújító kongresszusokon immár harminc esztendeje, illetve, az előválasztást miért az jelenti a számára, hogy a lehetséges ellenjelöltnek még azelőtt kitörje a nyakát, mielőtt a neve felkerülhetne a szavazólapra?

Erre a kérdésre csakis az lehet a válasz, hogy a kormányfő keresztényi erények, emberi kiválóság és szilárd elvhűség tekintetében oly elérhetetlen magasságokba emelkedett, hogy már ő maga a mércéje mindenkinek, ebben a helyzetben pedig teljesen szükségtelen és méltatlan is lenne bármely próba elé állnia. Ennek megítéléséhez kínálkozik néhány szempont.

János evangéliumában az áll: „Erről ismeri meg mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretni fogjátok.” Ugyancsak nála olvasni: „Békességet hagyok néktek; az én békességemet adom néktek; nem úgy adom én néktek, amint a világ adja. Ne nyugtalankodjék a ti szívetek, se ne féljen!”

„Szilárd alapelveket kell felvennünk kiindulási pontul, amelynek segítségével kialakíthatjuk az igazság felderítéséhez szükséges érveket – írja Dante *Az egyeduralomról* című értekezésében. – Ugyanis szilárd alapelv nélkül, még ha igazat mondunk is, mit ér az igyekezet? Minthogy csupán az alapelv szerint tudjuk megválasztani a kellő eszközöket. Ezért előrebocsátjuk ezt a megdönthetetlen igazságot: ami a természet szándékával nem egyezik, azt Isten nem akarja. Ugyanis, ha nem így volna, az ellenkezője sem volna téves, hogy ti. Isten nem akarja azt, ami nem egyezik a természet szándékával. És ha ez nem volna téves, amik belőle következnek, azok sem volnának tévesek. Mert lehetetlen ugyanis, hogy a szükségesség erejével ható következtetésekben helytelen legyen az, amely nem helytelen előzményből következik. De a nem akarásból szükségszerűen vagy az akarás, vagy a nem akarás következik, mint ahogy a nem gyűlöletből vagy a szeretet vagy a nem szeretet következik, ami természetes. Ám ha mindez igaz, nem lenne téves ez sem: Isten akarja, amit nem akar, ennél nagyobb tévedés pedig nem lehetséges. Igazamat pedig így bizonyítom: Nyilvánvaló, hogy Isten akarja azt, ami a természet célja, ha nem úgy volna, az ég hasztalan forogna, amit pedig nem lehet mondani. Ha Isten akarná a cél akadályát, akarná az

akadály célját is, mert különben hiába akarna. Mivel pedig az akadály célja az, hogy az akadályozott dolog ne legyen, ebből az következne, hogy Isten nem akarja a természet célját, holott éppen azt mondtuk, hogy akarja. Ha ugyanis Isten nem akarja az akadály célját, mint ahogy nem akarja, a nem akarásból is következik, hogy mitsem törődik az akadállyal, van-e vagy nincs? De, aki nem törődik az akadállyal, azzal sem törődik, amit az megakadályozhat, azt így nincs is szándékában akarni, amit pedig nincs szándékában akarni, azt nem is akarja. Ezért, ha a természet célja megakadályozható (ami lehetséges), abból az következik, hogy Isten a természet célját nem akarja, amiből megint csak az következik, amit az előbb mondtunk, hogy ti. Isten nem akarja azt, amit akar. Nagyon is igaz tehát az az elv, amelynek ellenkezőjéből ekkora képtelenség következik.

Az olasz irodalom atyja, a kiváló emberismerő ezek után azt a kérdést boncolgatja, hogyan és miképpen küszöbölhető ki mind a tudatlanság, mind az ostoba vita? „Ugyanis sok mindent nem tudunk, amiről azonban mégsem vitatkozunk, így pl. a geométer nem tudja a kör négyszögesítését, mégsem vitatkozik rajta, a teológus sem tudja az angyalok számát, mégsem vitatkozik rajta, aminthogy az egyiptomi sem ismeri a szkíták műveltségét, de nem is kezd vitát e tárgyban. E harmadik kérdés igazsága körül viszont akkora vita folyik, hogy a vitának nem is annyira a másik tudatlansága az oka, mint inkább a vita maga a tudatlanság oka. Olyan embereknél ugyanis, akik hajlamukkal elébe vágnak az értelmi meggondolásoknak, gyakran az történik, hogy a rossz hajlamoktól vezetettve, háttérbe szorítván az értelem megértő fényét, a vak szenvedély ragadja el őket, s ugyanakkor csökönyösen tagadják vakságukat. Ezért nagyon gyakran megesik, hogy nemcsak a hamisság talál készséges megértésre, hanem hogy többnyire át is hágnak a megszabott határokat, és idegen területre kalandoznak, ahol sem őket nem érti senki, sem ők nem értenek semmit, és így egyeseket haragra, másokat méltatlankodásokra, ismét másokat nevetésre gerjesztenek.”

A nem kellő felkészültségűek egy részét megfelelő tudományos érvekkel meglehet győzni, mondjuk, arról, hogy a hunok nem a szkítáktól származnak, a magyarok pedig nem állnak rokonságban sem a hunokkal, sem más török népekkel, hiszen finnugor nyelvet beszélnek, genetikai megfelelésük pedig voltaképpen a szlávokéval, illetve a németekével azonos. Persze nem mindenki meggyőzhető, Dante szerint ki is kell zárni a vitából azokat „akiket bár hollótollak borítanak, mégis Isten nyájának fehér báránykáiként hivalkodnak. Ezek a gonoszság gyermekei, akik, hogy könnyebben követhessék el bűneiket, eladják tulajdon anyjukat, elűzik testvéreiket és semmilyen bírót nem ismernek el maguk felett. Miért is keresnénk ellenük érveket, mikor rabul ejtve szenvedélyüktől még az alapelveket sem látják be?”

Dante: Az egyeduralom

Második könyv, IX. rész

Jog szerint nyerik el azt, amit bajvívással nyernek el. Ugyanis, ahol csak hiányosság mutatkozik az emberi igazságszolgáltatásban – vagy mert a tudatlanság homályába téved, vagy mert hiányzik a bírói ítélőszék – nehogy az igazság magára maradjon, ahhoz kell folyamodni, aki annyira szerette azt, hogy halála révén saját vérével tett eleget az igazság által felállított követelménynek. Ezért írja a zsoltár: „az Úr igaz és igazságot szeret”. A párbaj pedig úgy történik, hogy a felek önkéntes beleegyezésükkel, nem gyűlöletből, hanem az igazság szeretetéből, mind testi, mind lelki erőiket kölcsönösen összemérve hívják ki az istenítéletet. E mérkőzést, mivel eredetileg csak egy-egy ellenfél állott szemben egymással, párviadalnak nevezzük. Mindig ügyelnünk kell azonban arra, hogy – amiképpen a hadi dolgokban szokás –, mindent kíséreljünk megtenni a megegyezésért, és csak végső esetben vívjuk meg a harcot, mint Tullius és Vegetius is egybehangzóan állítja, emez A hadtudományról, amaz A kötelességekről szóló művében. Hiszen az orvos is kipróbál minden gyógymódot, mielőtt csonkoláshoz és égetéshez folyamodna. Hasonlóképpen valamely vitás ügy istenítélettel való eldöntése előtt minden más utat-módot fel kel kutatnunk. Ez tehát a párbaj első ismérve, ám ha a kényszerűség mégis mezítelen kardot ad a kezünkbe, életbe lép a másik törvény, miszerint a küzdő felek ne gyűlölet vagy egyéb, heves érzelem okán, hanem csakis az igazság iránti buzgalomból s kölcsönös megegyezéssel lépjenek a küzdőtérre. Ezért e tárgyat érintve helyesen szól Tullius: „azokat a háborúkat, amelyek a főhatalom megszerzését célozzák, kevesebb elkeseredettséggel kellene viselni.” Mármost, ha a bajvívás formai ismérveit betartják (másképp nem is lehetne szó párbajról), akkor azok, akik az az igazságosság szükségességétől hajtva, közös megegyezéssel találkoztak szembe, vajon nem Isten nevében cselekszenek? És ha igen, nem Isten van közöttük úgy, mint ő maga ígéri az evangéliumban? És ha Isten jelen van, szabad-e azt hinni, hogy az igazság, melyet ő annyira szeret, elbukhat? És ha az igazság nem maradhat alul a párbajban, vajon nem jog szerinti szerzemény-e az, amit párbajjal szereznek meg? Ezt az igazságot a pogányok is felismerték az evangélium kürtjének felharsanása előtt, minthogy a végzést a viadal kimenetelétől tették függővé. Ezért az Aecidák Pyrrhusa, aki erkölcsre és származására nézve jeles ember volt, helyesen válaszolt, amidőn a rómaiak követeket küldtek hozzá a foglyok kiváltása végett:

Nem vonz engem arany, váltságdíj gyűlöletes pénz,
Mint daliák, nem mint uzsorások vívjuk a harcot.
Kard, ne arany, válassza meg azt, melyikünk marad élve.
Engem vagy titeket rendelt-e a sors uralomra,
Hősi tusánk döntsön. Halljátok mind fogadásom:
Harcosnak ha az éltét megkímélte a sorsa,
Én a szabadságát akarom kímélni bizonynal,
Ím adományul adom, no vigyétek, az ég ura védjen.

Így Pyrrhus. Ő a sorsot nevezte meg, de ezt mi jobban és helyesebben isteni gondviselésnek hívhatjuk. Ezért hát ügyeljenek a bajvívók, nehogy jutalomért vívjanak, mert akkor tettüket már nem lehetne bajvívásnak nevezni, csupán a vér és igazságtalanság piacának, ez esetben pedig ne higgye senki, hogy jelen lehet Isten mint döntőbíró, ellenben jelen van az az ősellenség, aki

mindig viszálykodásra csábított. Ha tehát a küzdők valóban bajvívók akarnak lenni, és nem a vér és igazságtalanság kalmárjai, lebegjen mindig a szemük előtt Pyrrhus példája, aki, mint mondtuk, egy birodalomért küzdött, és megvetette az aranyat. De ha valaki a bebizonyított igazsággal szemben, mint szokás, az erők egyenlőtlenségének érvére hivatkoznék ellenvetésül, ezt Dávidnak Góliát győzelmével könnyen cáfolhatjuk. S ha a pogányoknak más példa kell, vegyék Herculesnek Anteus feletti győzelmét. Nagyon ostoba dolog ugyanis gyengébbnek vélni az Isten által támogatott erőket valamely bajvívó erejénél. Már elég nyilvánvaló tehát, hogy amit párbaj nyernek el, jog szerint nyernek el.

Nándi Mihály: Eucharisztika

Az úrvacsora Máté evangéliumában tűnik fel: „Mikor pedig evének, vevé Jézus a kenyeret és hálákat adván, megtöré és adá a tanítványoknak, és monda: Vegyétek, egyétek; ez az én testem. És vevén a poharat és hálákat adván, adá azoknak, ezt mondván: Igyatok ebből mindnyájan. Mert ez az én vérem, az újszövetségnek vére, a mely sokakért kiontatik bűnöknek bocsánatára.” Ugyane szavak olvashatóak Márknál, ám Lukácsnál a következők: „És a pohárt vevén, minekutána hálákat adott, monda: Vegyétek ezt, és osszátok el magatok között. Mert mondom néktek, hogy nem iszom a szőlőtőkének gyümölcséből, míglen eljő az Isten országa. És minekutána a kenyeret vette, hálákat adván megszegé, és adá nékik, mondván: Ez az én testem, mely ti érettetek adatik: ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Hasonlóképpen a pohárt is, minekutána vacsorált, ezt mondván: E pohár amaz új szövetség az én véremben, mely ti érettetek kiontatik.”

Az úrvacsora már oltáriszentségként a görög eukarisztia (jó hálaadás) címszó alatt lépett a teológiai értelmezhetőség körébe. Először a görög figura(képmás)-tan nyert teret (minthogy a „római egyház” felett hosszú ideig Konstantinápoly gyakorolta a hatalmat). Eszerint az eukarisztia a megdicsőült mennyei Krisztus földön megjelenített képmását jelenti. Paschasius Radbertus azonban *Az Úr Testéről és Vérééről* címmel 832-ben közreadott értekezésében leszögezte, hogy az Úr teste és vére nem más, mint test és vér, „amely Máriától született, a kereszten szenvedett és a sírból feltámadt. Ezt különböző csodák felsorolásával támasztotta alá. Az Úr testét és vérének soha nem lehet figurának nevezni, mivel ez külső leplezést, eltakarást jelent, és csak az Úr tényleges Testének és Vérének elfedését jelölheti. Közelebbről nézve persze az eukarisztiát joggal nevezhetjük veritasnak (igazságnak) és figurának (képmásnak): a figura ugyanis az, amit külsőleg megismerünk, a veritas pedig az, amit ebben a misztériumban megértünk és hiszünk.

Tizenöt éve múltán azonban Ratramnus azonos című választraktátusában a szubtilis disztinkció irányába tolta el a hangsúlyt: az oltáriszentség esetében a misztérium az átfogóbb fogalom, és ezen belül vetődik fel a valóság és a képmás kérdése. A figura mindig obumbratio (beárnyékolás) eredménye, amely bibliai kifejezés mód, és Isten hatását jelenti a világra, emberre,

dolgokra. Ez a működés és az általa kiváltott hatás mindig láthatatlan marad. A beárnyékolás, elleplezés módja azonban utalhat az általa leplezett, eltakart dologra, amennyiben célját ebbe jelölik meg. Az eukarisztiánál a kenyér egyszersmind leplezés: a búzaszemekből készült kenyér egyrészt elfedi az Úr testét, másrészt viszont mint életerősítő kenyér a lelki táplálékra utal. A másik oldalon a veritas a dolgok látható voltát jelenti, úgy, ahogy az ember megtapasztalhatja. Tehát a veritas a külsőre, a figura a belsőre vonatkozik. Következésképpen a kenyér az oltáriszentségben valóságban kenyér marad; a hívő a kenyeret látja és veszi magához, de ennek színe alatt felismeri az Isten által gyakorolt „beárnyékolás” révén létrejött Úr teste figuráját. Krisztus teste tehát a figurában nem lehet azonos a történelmi testtel, mivel az mindig csak Isten által létrehozott utalás, semmi esetre sem történelmi azonosság. Ugyanakkor azonban ezt a képmás voltot Krisztus személye megjelenítésének tartja. Ha az Úr történelmi testének jelenlétét feltételeznénk, úgy az eukarisztiát szükségszerűen, mint az áldozat felújítását kellene felfogni, márpedig Jézus csak egyszer szenvedett és halt meg a kereszten.

A görögök azonban makacsok. Habár a keleti egyházban sok a rómaiéval közös sajátosság, azt a tant nem fogadja el, hogy a Szentlélek nemcsak az Atyától, hanem a Fiútól is (filioque) származik, és elveti a tisztítóűz tanát, Mária szeplőtelen fogantatását, a meghintéssel történő keresztelést, a kovásztalan kenyér használatát, az oltáriszentség vételénél és – magától értetődően – a pápa csalhatatlanságát és hatalmi törekvéseit.

A hét szentség ugyanaz, mint a római egyházban, mégis vannak bizonyos eltérések, nevezetesen a gyónásnak távolról sincs olyan jelentősége, mint az utóbbinál. A legfontosabb misztérium a mindennap vagy legalábbis vasárnaponként megismétlődő eucharisztia-ünnep, amelynek során a kenyeret darabokban a borba teszik, és azután kanállal nyújtják át a hívőknek; e misztériummal a kegyes hívő tudatára ébred Krisztussal való azonosságának. Az egész kultusz igen gazdag; külső formáinak aprólékos megtartására nagy súlyt helyeznek. A görög ortodoxok különös örömet találnak abban, hogy hosszan elnyújtott szent cselekményeket szemléljenek, és mécsesek vagy gyertyák gyújtásával, keresztvetéssel, letérdeléssel és hajlongással azokban részt vegyenek; a prédikációra nem helyeznek különösebb súlyt. A formának ez a nagybecsülése alighanem a görög misztériumkultusz öröksége, aminthogy megjelenési formáját tekintve a görög egyház egészében véve a görög hitformák természetes – nem pedig valamely reformátor által tudós módon továbbfejlesztett – változatának tűnik.

Az úrvacsora Zwingli és sok más protestáns hittudós szerint csak Krisztus jelenlétének jelképe. Kálvin is úgy véli, Krisztust kizárólag csak hatása szerint van jelen. Kálvin nem a szellemi és testi táplálás azonosságát, hanem azok szimultán voltát tanítja, azaz azt, hogy az érzéki táplálással egyidejűleg következik be a Szentlélek hatása, amelynek révén Krisztus teste a hívő lélekkel egyesül. Luther viszont Krisztus testének objektív jelenlétét feltételezi a kenyérben és borban, úgyhogy mindenki, aki áldozik, akár méltó rá, akár méltatlan, Krisztus testét és vérének veszi magához. Luther e tekintetben közel áll a katolikus egyház elméletéhez, amely a kenyérnek és a bornak Krisztus testével való azonosításáig jutott el; ez a tanítás, hosszas előkészületek után a negyedik lateráni zsinaton, 1215-ben nyerte el a végső szentesítést. Eszerint Krisztus a kenyérben és borban „vere, realiter et substantialiter” (igazán, valósággal és szubsztancia szerint) jelen van. A kenyeret és bort a pap az általa kimondott szavak erejével Krisztus testévé és vérévé változtatja. Ez az átváltozás páratlan, mert a kenyér és a bor összes integráns és alkotó része megmarad, ezért csak a különleges „transsubstantiatio” (átlényegülés) kifejezéssel jelölhető. Krisztus (a kenyér és a bor) mindegyik alakjának (színének) bármelyik részében teljes egészében

jelen van, „úgyhogy az, akinek az ostya egy részét átnyújtják, mégis az egész Krisztust veszi magához”. Az ősi egyház, akárcsak a görögök és a protestánsok, két alakban – azaz két szín alatt – vette az úrvacsorát, a római katolikusoknál azonban az a szokás, hogy csak a pap iszik bort, a laikusok pedig csupán kenyeret kapnak. Ezt azzal magyarázzák, hogy ily módon meggátolható a szent ital kiloccsanása.

Krisztus továbbá a különböző színek alatt is állandóan jelen is van. Ezért lehet testét utazásra is elvinni, beteghez eljuttatni stb. Az eukarisztia révén megnövekszik a megszentelő kegyelem, többféle kegyelem jön létre, és a bocsánatos bűnök el engedtetnek. Az eucharisztia megoltalmaz a halálos vétektől, és az örök üdvösség záloga. A kegyelem állapotában és éhgyomorra méltó felvenni, vagyis éjfél követően ételtől és italtól teljességgel tartózkodni kell. Krisztus valóságos jelenléte azonban csak az „alakokban” valósul meg; ha a kenyér és a bor tűz által vagy másképp elpusztul, akkor Krisztus jelenléte nem tart tovább, hanem „Isten mindenhatósága folytán helyreáll a korábban megszűnt természetes rend, és Krisztus testének helyébe az a szubsztancia lép, amellyé a kenyeret és a bort a tűz változtatta”.

Ez már mindent megmagyaráz. Persze nem egy Dantének. „S ezen nem is lehet csodálkozni, hiszen már hallottam némelyiküket, akik azt állították és erősítették vakmerően, hogy az Egyház hagyományai alkotják a hit alapját – írja *Az egyeduralomban*. – Ezt a megengedhetetlen felfogást azoknak kell kiküszöbölniük az erre hajlandók gondolkodásából, akik még mielőtt az Egyház létrejött volna, már akkor bízva bíztak az eljövendő vagy jelenvaló, vagy a már kiszenvedett Krisztusban, s bizodalomban a szeretet lángjától hevültek, s mint ilyenek váltak kétségkívül az ő örökségének részesévé. Hogy tehát az említett embereket kizárjuk a jelenlegi eszmei küzdőtérrel, figyelembe kell vennünk, hogy vannak olyan írások, amelyek előbb keletkeztek, mint az Egyház, vannak vele egykorúak, s vannak, amelyek később íródtak. Az Egyház keletkezése előtti az Ó- és Újtestamentum, mely a próféta szavai szerint minden időkre szereztetett s ugyanezt mondja az Egyház is, amidőn így szól a vőlegényéhez: »Vonj engem magad után!« Egyidejűek magával az Egyházzal azok a tiszteletet érdemlő főbb zsinatok, amelyeken, mint egyetlen hívő sem kétli, jelen volt maga Krisztus is, hiszen írva vagyon Máté evangélistánál, amint maga mondta tanítványainak mennybemenetele előtt: »Íme, én veletek vagyok mindennap, a világ végezetéig.« Itt vannak azután a doktorok írásai, Augustinusé és másoké, amelyeket kétségtelenül a Szentlélek sugalmazott, mert aki nem hiszi, az vagy nem látta, vagy ha látta, a legkevésbé sem ízlelte munkálkodásuk gyümölcsét. Az Egyház kialakulása utáni időkből valók azok a hagyományok, amelyeket dekretáléknak neveznek, amelyeket bár apostoli tekintélyük miatt tisztelnünk kell, de amelyek mégis, kétségtelenül csak az alapvető írások után következhetnek, minthogy maga Krisztus is megdorgálta az ellenkező módon vélekedő papokat. Amidőn ugyanis megkérdezték tőle: miért hágják át tanítványaid a régiék hagyományát (mivelhogy elmulasztották a kézmosást), Krisztus, Máté szavai szerint, így válaszolt nekik: »Miért hágjátok ti is át az Isten parancsolatját a ti hagyományotok miatt?« E válaszban világosan bennfoglaltatik a hagyomány alárendeltsége, mert ha az Egyház tradíciói az Egyház után jöttek létre, mint azt kimutattuk, abból szükségképpen az következik, hogy nem az Egyház meríti tekintélyét a hagyományokból, hanem a hagyományok merítik tekintélyüket az Egyházból.”

Megelevenedik a két Karoling-kori magiszter, amint vég nélkül vitatkoznak az oltáriszentségben megjelenő Úr testének és vérének valóságosságáról, képről, beárnyékolásról, eltakarásról, láthatóságról, és egyéb hitvédelmi technikákról. Azok, akiknek a misét latinul celebrálják, nem is értik miről van szó az eucharishtiában, mivel hogy ekkor már a román vagy a

germán nyelvek valamelyikén beszélnek, egyáltalán a törvény szigorával kell gondoskodni arról, hogy az emberek elmenjenek a heti istentiszteletre és ott ne beszélgessenek (a kényszerítő intézkedések mellett persze kellő csáberőt jelentenek az ilyenkor megrendezett vásárok is). Közben Radbertus és Ratramnus bencés rendtársai az „ora et labora” (imádkozz és dolgozz) jelszava alatt fáradhatatlanul folytatják missziós tevékenységüket a köznép körében, és nem csak az ájtatoskodásra, hanem a fölművelésre is megtanítják a korábbi nomád népeket.

Ezer évvel később, amikor a szekularizálódó világban a papok talán már csak távoli gyarmatokon kapcsolják össze a hittérítést a verejtékes munkával, kapóra jön az egyháznak az eucharisztikus kongresszusok megrendezését szorgalmazó „alulról jövő” kezdeményezés. Valóban, miért is mennénk a nép közé, amikor az is eljöhet hozzánk? És persze új lelkek megnyerésének reménye mellett páratlan üzleti lehetőség is felcsillant az egyház derék vezetői és a mögöttük álló üzletemberek és politikusok szeme előtt. A show és a biznisz elemei már teljesen eluralták az az 1926-os chicagói és az 1938-as budapesti eucharisztikus világkongresszust (az előbbin százhatvanezer, az utóbbin százötvenezer férfi éjszakai adorálására került sor, és mindkét helyütt felépítették a római Szent Péter Bazilika főoltárának giccsmását). A 2021-es budapesti rendezvényen ebből már nem is csináltak titkot, hiszen az egész napos Szt. István téri vásárral indult, fellépett rajta (belépődíjért) a Száztágú Cigányzenekar és olyan „tanúságtévőktől” hemzsegett, akik majd kicsattantak az anyagi sikertől. Egyébként kár volt e rendezvénnyel ismét megbénítani a fővárost, mert a katolikus hívek közül nem egy reklamált a Facebookon, hogy milyen kevesen vannak a közös imádságokon. De hiába figyelmeztették embertársaikat a modern technika segítségével: az igazi hitnek nincs szüksége túlköltetésre, gyülekezésre, felvonulásra, kongresszusra, festett drapériák lobogtatására, teológiai bűvészkedésre – még templomra, istállóra, sőt jászolra sincs.

Le Fondant: Mese az oroszlánról

A dús sörényű oroszlának királyi elhivatottságot, legyőzhetetlenséget, tettekészséget, bátorságot, sőt erényt tulajdonítunk, amellyel a gyengék védelmére kel. Hihető is ez, midőn ágaskodva, rettentő karmokkal úszik el előttünk címerpajzsra festetten egy tornára készülő lovag karján. A pusztai valóságban azonban az egyik leglustább állat (ennélfogva persze állatkertben igen jól szaporítható), napi húsz órát alszik, hajtáskor általában elmarad a prédától, amelyet a falkában támadó nőstényoroszlánok, sokszor persze a náluk is ügyesebben vadászó sakálok terítenek le, amazokat elzavarja, csak azután térhetnek vissza jussukhoz, miután ő jól belakmározott. Ha átveszi egy falka felett az uralmat, első dolga a védtelen kicsinyek elpusztítása. Az öreg hímeknek természetes ellensége nincsen, ádáz harcot csak egymással vívnak a területért.

Élt egyszer egy oroszlán Németországban, Henrik, Szászország hercege. Vagy Bajorországé? A Stauf- és a Welf-házak közötti konfliktus során ugyanis 1139-ben III. Konrád német király, a

birodalmi törvény nevében megfosztotta Henrik apját a bajor és szász hercegi címtől. Mindenesetre e Welf törzsfő – pusztai rokonaival ellentétben – soha nem fanyalodott dögök vagy sáskák elfogyasztására, ámde a jóllakottság állapotában is szenvedélyesen növelte a vadászkerületét. 1142-ben megkapta a Medve Alberttől (újabb nagyvad) elvett szász hercegséget. 1147-ben nőül vette Zähringeni Klementiát, elnyerve ezzel a badeni területeket és Badenweiler várát. Ugyanez évben arra kényszerítette Elő-Pomeránia hercegeit, hogy elismerjék hűbéruruknak, és megakadályozta III. Konrádot abban, hogy a szászországi Kemnade és Fischbeck apácakolostorokat alárendelje a Corvey királyi apátságnak. A király a második keresztes hadjáratra készülve (annak idején egy ilyen vállalkozásba bekapcsolódók végrendelkeztek) a fiát, Berengárt meg akarta választatni utódjának a frankfurti birodalmi gyűlésen; merthogy az uralkodói méltóságot a német birodalomban nem öröklés, hanem választás útján töltötték be. A „választók” természetesen nem mulasztották el az alkalmat, hogy az esemény kapcsán különböző előnyöket kovácsoljanak maguknak. Így például Oroszlán Henrik keresetet indított, és Bajorországot követelve. II. Konrád ígéretet tett arra, hogy a keresztes hadjárat végeztével újratárgyalják Bajorország ügyét és kérte, hogy az Oroszlán tartson vele a Szentföldre, ő azonban saját keresztes hadjárat keretében az Elba és Odera menti szlávok ellen manőverezett és jelentős területeket vett birtokba. A király és a törzsi hercegségek között kibontakozott belharc során fokozatosan kiterjesztette befolyását Bajorországra is. 1151 őszén Konrád megpróbált rajtaütöni az Oroszlánon braunschweigi székhelyén, de kudarcot vallott.

1152-ben egy másik oroszlán, Barbarossa Frigyes indult a német uralkodói címért, aki az azóta már kihalt, hatalmas termetű berber oroszlán alfajhoz tartozott. (Azazhogy nem egészen halt ki, tudniillik belőlük és a fokföldi alfajból származtak azok az egyedek, akik a középkori várak állatseregleteiben, az oroszlánszelídítők keze alatt, a cirkuszokban, majd az állatkertekben feltűntek. A berberék és a fokföldiek gyakorta keveredtek egymással, sőt más alfajokkal is, így azután a kihalt állatok génjei átöröklődtek egy új, a szabad természetben nem is létező tenyészetbe, amelyet menaszéria oroszlánokénak lehet nevezni.) Barbarossa – aki elődeivel szemben nem a birodalom két nagy pártja, a Stauf vagy a Welf valamelyikére akart támaszkodni, hanem mindkettejük egyetértésével kívánt kormányozni – odaigérte Bajorországot Henriknek. Csakhogy az Oroszlán vitába keveredett Hartwig brémai püspökkel, aki missziós munkát kívánt végezni a vendek körében az Elba és a Peene között. Henrik azonban magának akarta fenntartani azt a jogot, hogy a saját felségterületén alapítandó egyházmegyék püspökeit kinevezze. Ezt végül az 1154-es goslari birodalmi gyűlésen kapta meg a bajor hercegi címmel egyetemben. Közben Frigyes leválasztotta Ausztriát Bajorországról és átengedte a Babenberg-családnak, ami korlátozta az Oroszlán területi terjeszkedését, valamint több délnémet püspöki székbe a Stauf-házhoz hű püspököket ültetett be.

Henrik Bajorország megszerzése után tehát keletre és északra összpontosította hatalmi törekvéseit. Lübeck birtoklásával a baltikumi kereskedelem fontos csomópontját tartotta ellenőrzése alatt. Közben azért Bajorországra is figyelt, ahol 1158-ban megalapította Münchent, amelynek máig ható következménye a Löwenbräu sör és a borostyánszínű nedű minőségének szigorú ellenőrzése. (Ez abban a korban úgy történt, hogy a városatyák bőrnadrágban kiszálltak a fogadóba, ahonnan friss sört jelentettek. A sörpádot végigöntötték az itallal, amelynek a felszolgálását is rögtön megkezdték. Mire a derék előljárók mindegyike elcsemegézte a sörkorcsolyaként elébe tett, pirult bőrű hátsócsülköt, és az ötödik korsó tartalmát is legördítette a torkán – literes, még inkább kétliteres korsókra gondoljunk, persze – a nadrágoknak oda kellett

ragadniuk a padhoz.)

1162-ben az Oroszlán Barbarossa nyomására elvált Klementiától, és Badenweilerért cserébe elfogadta a Harz-hegységbeli Herzberg és Scharzfeld várakat valamint Pöhlde palotáját, így biztosítani tudta szászországi birtokait az ősi ellenséggel, Medve Alberttel szemben, aki időközben megörökölte a brandenburgi örgrófságot, és már fiai is oldalukra csatolhatták a súlyos lovagi kardot. Az Oroszlán újból és újból összetűzésbe került velük. Barbarossa próbálta elcsitítani a birodalmi hercegek közötti ellentéteket, s a békéltetések során rendre Henriknek kedvezett. 1168. február 1-jén az Oroszlán újból megnősült, ezúttal a tizenkét éves Angliai Matild hercegnőt, II. Henrik angol király és Aquitániai Eleonóra lányát, Oroszlánszívű Richárd nővérét vette el (még egy oroszlán a képben). 1170-ben meghalt Medve Albert, és Henrik vitába keveredett fiaival az örökség részét képező Plötzkau felett. Frigyes Henrik javára avatkozott be, ami viszont 1171-ben a császár és az Medve-örökösök konfliktusához vezetett.

Oroszlán Henrik 1172-ben zarándokútra indult a Szentföldre. Erről az utazásról természetesen egy oroszlánt hozott haza. Fokföldit? Berbert? Hibridet? Ajándékoroszlánnak, amelyet a bizánci császártól kapsz, ne nézd a fogát. 1173-ban kezdte el a braunschweigi dóm építtetését. A skandináv országokkal, valamint I. Mánuel bizánci császárral folytatott önálló külpolitikája már egyértelműen megmutatta, hogy a többi birodalmi herceg felett állónak tekintette önmagát és arra törekedett, hogy birtokainak különleges státust biztosítson a birodalmon belül, talán a Cseh Királysáéhoz hasonlóan. Az 1175-ben nagybátyjával, VI. Welffel kötött örökösödési szerződéssel megpróbálta tovább növelni területét. A német tér korlátlan ura hát két oroszlán, ha alávetik Itáliát, az a Római Birodalom megújítását jelenti!

Mesélik, hogy 1176-ban Comói-tótól északra fekvő Chiavenna városkában találkozott a császár az Oroszlánnal, és ott segítséget kért tőle.

– Minden okom, jogom megvan rá – gondolta Barbarossa. – Hányszor tartottam már miatta a hátamat? Menetrendszerűen szentesítettem a jogtiprásait. Szabad kezet adtam neki Németországban, eltűrtem, hogy hercegsége önálló állam legyen a birodalomban, és mindig felmentettem az itáliai hadjáratban való részvétel alól. Chiavenna. A hegyek közé bevágott völgy. Hegyek, csúcsaik, mint koronán a kereszt, az égbe szöknek. Alattuk a Comói-tó, szűk hasadékból kiömölve szinte tengerré tágul. Igen, onnan már nyitva az út a széles tengerek felé. A kékre festett, sós habok távolában delfinek kísérik föl-lebukva a hajókat. Közelebb jőve a sodorhoz, szájukat ételkérésre tárva mintha mosolyognának. Melyik papunk is mesélte, hogy a pogányok egyik istene az ő alakjukban ugrott fel egy gályára, hogy a hajósait elvezesse arra a helyre, ahol a jósdáját meg kell alapítani? Egy mindent tudó jósdá megmutathatta volna az irányt, amelyet követnem kellett volna az elmúlt negyedszázadban. De jósdá nélkül is tudom, hogy az Oroszlán a legfőbb támaszom, és császárrá koronázásom után az ő kardja vágott nekem utat a fellázadt rómaiak között. Miért ne lenne ez most is így? Érveljünk a birodalom és az egység mellett.

– Ez a chiavenai, szárított sódar jobb, mint a mi füstölt csülkeink – gondolta az Oroszlán. – Ám az olaszok borai, mint ecet viszonyulnak müncheni söreinkhez. Sebet kimosni, ilyesmire persze jók. Mit is feleljek ennek az előttem térdre borult alaknak? Hm. Birodalom? Egység? Amennyivel csökken az ő ereje, annyival nő az enyém. Majd leszek én az egység, csak hódoljanak nekem. Nevezzenek, ahogy akarnak. Asztalnokom máris így: „Herceg, a korona a lábaid előtt

fekszik, és hamarosan a fejedet fogja ékesíteni.” Jó emberismerőként ilyen megalázkodás után nem mondhatok nemet. Különösen, hogy Itália elsőrangú préda. Megígérem a támogatásomat. Igen, együtt triumfálunk majd Rómában, mint régen. De mégis, ha cserében megkaphatnám Goslart.

Barbarossa felpattant.

– Európa egyik legnagyobb ezüstművejét?

– Hát?

– Ez zsarolás!

Frigyes kifordult a teremből.

– Isten melletted lesz, amikor majd megemlékezel erről a napról és erről a dölyfösségről – fogta meg Beatrix császárné a férje kezét.

Az, hogy a császár térden csúszva könyörgött volna az Oroszlánnak (nem egy akadémikus festményen ábrázolták is a jelenetet), azt csupán a Löwenbräu túlfogyasztása keletkeztethette a fantáziában. Viszont a herceg valóban nem segítette meg urát. A német sereg erőtlen maradt, és a Milánó közelében, Legnano mellett vívott csatában vereséget szenvedett a lombardoktól. Mit a lombardoktól, holmi gyalogosoktól, akik négyszögekbe rendeződve, a pajzzsal védett alakzatból kimeredő hosszú lándzsákkal kivédtek a rohamot, majd a kézitusában lekaszabták a nehéz páncél miatt esetlenül mozgó lovagokat. Magát a császárt is letaszították a lováról, napokig nem tudtak róla, és amikor végre felbukkant Paviában, Beatrix már feketébe öltözve gyászolta.

Két évvel később az Oroszlán és a főurak között szokásos viszályában, amelyben a császárnak kellett bíraskodnia, Barbarossa megrázta a sörényét. Azelőtt az ilyen ügyeket elsimította a herceg javára, de most szabad utat engedett az igazságszolgáltatásnak, és mint vádlottat Wormsba citáltatta, ahol a főúri bíróság előtt kellett felelnie tetteiért. Az idézés hiábavalónak bizonyult, a második és a harmadik is; ezt már a törvényen kívül helyezés követte. Az Oroszlán a „császár öfelsége iránti engedetlenség” miatt hivatalból megindított per idézésére sem jelent meg. 1180-ban jogerőssé vált az ellene hozott ítélet. Egy óra leforgása alatt elvesztette rangját, birtokait és becsületét. A bajor és a szász hercegséget feldarabolták és felosztották, magánvagyonát elkobozták, őt magát törvényen kívülivé, bárki által szabadon üldözhetővé nyilvánították.

Az ilyesmit megvető kacaj követi. Az ítélet ugyanis csak a papíron szerepelt: az urak megosztották az Oroszlán bőrén, mielőtt elejtették volna. A herceg csak magában Szászországban mintegy hetven vár és negyven jól megerősített település ura volt, amelyeket jól kiképzett katonák védtek kipróbált várkapitányok parancsnoksága alatt. Ráadásul az angol király sógoraként és a dán király szövetségeseként komoly külföldi segítségre is számíthatott.

Amikor azonban az utolsó előtti berber oroszlán, Barbarossa, a császár seregével megindult Oroszlán Henrik ellen, várainak felvonóhidai sorban leereszkedtek, városainak kapui kitárultak, hűbéresei elpártoltak tőle. A császár táborában megjelent a dán király és a pomerániai herceg, Franciaország királya pedig követe útján közölte, hogy nem szándékozik háborút indítani a császár ellen, bármennyire biztatja is erre az angol király. Az Oroszlán megtapasztalhatta, hogy csupán az alattvalók megfélemlítésére nem lehet tartós uralmat építeni. Azok, akiket az idők folyamán megfenyegetett, kirabolt, megalázott, most megfizettek neki: eszük ágába sem volt kivágni őt a hálóból, amelybe belegabalyodott.

Dante: Isteni színjáték

I. Pokol

Harmincegyedik ének

Az óriás kezében

Igy a nyelv, amely rajtam sebet ejtett,
befestve szégyen bíborával arcom,
újra balzsamot adni nem felejtett:
mint, mondják, Achilles dsidája harcon
sebet osztott, de második ütéssel,
enyhíteni tudott a fájó karcon.
Igy fordítottunk hátat megvetéssel
a ronda völgynek, és mentünk a parton
nem zavarva egymást beszélgetéssel.
Nem volt itt éj, se nap, csak örök alkony.
Szemem keveset láthatott előre,
de egy kürtszót hallottam szörnyü hangon,
hogy a mennydörgés rekedt lenne tőle:
s szememet arra vonta ez a kürtjel,
ahonnan gondolám, hogy hangja jóne.
Mikor a frank gyászos harcban terült el,
s Nagy Károly elveszíté szent hadát,
Róland sem búgott ilyen szörnyü kürttel.
S még nem soká néztem az éjszakát,
hát mintha arra sok nagy tornyot látnék,
s kérdém: „Milyen város van odaát?”
„Mivelhogy szemed e homályon át még
nem ér oly messzeségig” – szólt a Mester –
„amit látsz, csak káprázat, csalfa játék.
S meglátd, ha ott léssz majd, hogy földi testtel
járók szeme messziről mint csalódik:
azért kilépni egy kicsit ne restelj!”
Aztán keze kezembe kapcsolódik,

s szó: „Hogy a hamis kép után ne lássad különösnek, feltárom a valódit.
 Nem tornyok azok, hanem óriáshad:
 körben állnak a kútban, s köldökig nyúl testük ki, mélyéből a kútnyílásnak.”
 Mintha a köd halkán oszolva ritkul,
 a szem csak lassan tudja megítélni páráin által, hogy mi rejtezik túl:
 úgy én, átfúrva ezt a vastag éji leget, s a parthoz közeledve jobban, csalódní szünevén, kezdtem íme félni.
 Mivel mint Montereccion csúcs ahogy van nagy tornyok koszorújával körözve:
 úgy tornyosodtak a nagy Kútból ottan, féltesttel körben kinyúlva fölötte az iszonyú Gigászok, kiket égből Juppiter most is fenyeget dörögve.
 S egynek már arcát láttam a sötétből, s vállát és mellét, s hasa nagy darabját, s a karját, mely lecsüggve kétfelé dől.
 A természet jól teszi, hogy manapság ily ekzekútort Marsnak már nem alkot, s ily állatnak ki hagyta veszni magvát.
 Mert aki megfontolja jól a dolgot, megéri, hogy bálnát ily szörnyü hadnál, s elefántot alkotni jobbnak tartott:
 mert hol az erő s a rosszakarát már megvan, s hozzájő még az ész s okosság, az ellen aztán hasztalan víhatnál!
 Olyannak láttam arca szélét s hosszát, (s ahhoz arányban van a többi tagja), mint Róma óriás fenyőtobozzát.
 S így a kútpart fölött, mely lenn takarta kötényként testét, annyi még kirémlik, hogy egy a másikat vállára tartva, három friz legény sem érne fejéig, mert harminc araszt lehetett számlálni övtől a köpenykapcsolás helyéig.
 „Ráfel mái ámech izábi álmi” – vad szájjal, melyhez lágyabb hangú ének nem illett, ekképp kezdett kiabálni.
 S Vezérem így szólt hozzá: „Balga lélek, maradj csak a kürtödnél: abba fujjad, ha elfog haragod, vagy szenvedélyed.
 Keresd nyakadnál, s megtalálja ujjad

a nagy hangszert, mely abroncsozza melled
 ó, zavart szellem! s melyen lóg, a szíjat!”
 „Magát árulja el, csak jól figyeljed” -
 szólt hozzám most – „*Nimród!* az ő hibája,
 hogy a föld nem maradt meg egy nyelv mellett!
 Hagyjuk el őt, ne beszéljünk hiába!
 mert néki minden nyelv oly érthetetlen,
 mint másnak az övé: csak jár a szája!”
 Tovább indult, és én mögötte mentem
 balra fordulva: és egy nyíllövésre
 másik nagyobb s vadabb gigászra leltem.
 Én nem tudom, ki képes ily kötésre,
 de meg volt kötve, bal karja előre,
 jobb karja meg a hát felőli részre,
 egy láncsal, amely nyakától lejőve
 testén kigyózott és azon a részen,
 amely látszott, öt gyűrű tellt belőle.
 „Ez volt a gőgös, aki oly merészen
 Juppiter ellen erejét próbálta:
 ez bűne”, - szólt Vezérem, intve, nézzem.
 „A neve Ephialtes. Ő csinálta
 a lázadást, s isteneket ijesztett
 karjával, mely most is le van kötve hátra.”
 És akkor én ilyen kérdésbe kezdek:
 „Hallottam szertelen Briareusról:
 kérlek, ha lehet, hadd láthassam ezt meg.”
 Mire ő: „Majd meglátod Anteust” – szól –
 „ki közel van, beszél, és láncolatlan,
 s a kútfenékre tesz e parti csucsról.
 Kit látni kívánsz sokkal távolabb van
 és meg van kötve, és ehhez hasonlít
 csakhogy vadabb még ennél arculatban.”
 Földrengés, melytől minden összeomlik,
 nem ráz meg tornyot úgy, mint e szavaktól
 Ephialtes fejtől meginga combig.
 Mindjárt meghalok, azt gondoltam akkor:
 és ha nem látom, hogy meg van kötözve,
 meghaltam volna már a gondolattól.
 "De mi tovább mentünk, elérve közbe
 Anteust, aki úgy állt a gödörben,
 hogy fej nélkül öt singre nyúlt ki törzse.
 „Ó, te, kinek keze a véres völgyben,
 hol Scipiónak neve tündökölt,
 s Hannibál hada futott összetörten,
 ezer oroszlánt prédakép megölt;

s ki ha ott lettél volna, hol fivérid
 küzdöttek, van ki hiszi, hogy a Föld
 fiai a nagy győzelmet megérik:
 ne vess meg, tégy le minket Kocitushoz,
 hol szörnyü víze befagyott a mélyig.
 Ne küldj Tiphóüshoz, se Titiushoz!
 hajolj le; mert társam meg tudja tenni,
 amit kérhet egy pokolbéli bús rossz.
 Ne fintorogj: mert híred tudja vinni,
 mert él még, és még hosszú élet várja,
 ha Ég idő előtt nem fogja híni.”
 Így szól Vezérem; s az kezét kitarja,
 s megfogja őt e kézzel, melyet egykor
 oly dühvel kulcsolt Herkules nyakára.
 S magát a nagy kézben érezve ekkor
 költőm átfont, kettőnkéből kötve nem-tág
 gombolyagot: „Fogózz nyakamba meg jól!”
 Mint amilyenek látni Garisendát,
 hajlása alatt állva, ha fölötte
 egy felhő, hajlásával szembe ment át:
 olyannak látszott Anteus a ködbe
 hajolva mélyen, és annyira szörnyen,
 hogy jobb szerettem volna futni szökve.
 De lágyan tett le a fenékre, könnyen,
 hol Lucifer és Judás bűne kárhoz,
 s aztán a fejét fölemelve fennen,
 fölnyúlott újra, mint hajón az árboc.

Babits Mihály fordítása

Földeák Iván: Forradalom két hangra...

Ez most már mindenkié! A népé!

Harsány kurjongatás hallatszott be az utcáról. A Fiú a konyhaasztal felén éppen gyurmából készült tankjait állította csatasorba az ellenség ellen. Csak éppen azt nem tudta, ki az ellenség. Forrongott a város, percenként újabb hírek jutottak hozzájuk, tüntetések, lövöldözések. Ő persze nem sokat értett az egészből. Csupán annyit, hogy nem kell suliba menni és jobb, ha nem játszik

kint a kertben. A rádióból folyvást azt hallotta, hogy jönnek az ENSZ-csapatok, akik amolyan mesés lovagoknak, vitézeknek tűntek képzeletében, akik elhosszítják végre a nyugalmat és helyreáll megszokott életük. És ha bejönnek, nem kell bátyjával kerékpárra pattanva megint kerekézni a boltba, hogy órákig álljanak sorban kenyérért. S közben kerüljék a romokat, a petróleumbűzt és égés szagát árasztó, kilótt harckocsikat.

Kikukkantott az ablakon.

A szemben levő épület háromszögletű padlásablakából női fehéreneműk szálltostak fáradtan lefelé. Flanel bugyik, hegyes, lenvászonból varrott melltartók, serdülő álmainak testetlen tárgyai. A ház előtt álló gyér közönség, a szájtáti báméskodók sietve a hónuk alá dugták, a zsebükbe tömték zsákmányukat s már el is tűntek. A népakarat beteljesült.

Az akciót Álmos és Józsi hajtotta végre. Idősebbek voltak, már serdülő legények, az isten tudja honnan szerzett nyugati szex-képeslapok dugdosói és bámulói. A Fiú nem barátkozott velük, inkább a könyveket bújta apja könyvtárában. A sihederek törték fel az alagsori Röltex raktárt s cipelték fel az emeleti ablakhoz a kincseket. A kétemeletes, lift nélküli, de a kor szerint minden komforttal ellátott házak pincéjét raktárként hasznosították.

Álmos és Józsi egyedül élő nők gyermekei voltak. Voltaképp nem igazán egyedül élők, mert együtt éltek a kertés, kétszintes élmunkás-házban. Mai szóval „másoknak” illelnék az anyjukat, aki időközben ráébredt, jobb egy női partner, mint egy rossz férj. Akkortájt ez a kifejezés nem volt divatban, másképp becézték őket, a népnnyelven „csirák”-nak. Igaz, akikre illett volna, nem vonultak fel a Sztálin sugárúton jogaikat követelve. Mások sem nagyon. Ebben demokrácia volt. Nem is dobálták őket fekáliával a hithű keresztények nem éppen bibliai mondatok kíséretében. Harsányan biztatva, hogy távozzanak melegebb vizekre a hazából.

Késő ősszel majd kétszázézezen távoztak az országból, egészen más okból. Álmos mamája később, mint ügyész az események után sorra küldte börtönbe az embereket. A zavaros időkből kiszabadult köztörvényeseket éppúgy, mint a tüntető és fegyvert fogó ifjakat. A két sihedernek természetesen a haja szála sem görbült. Álmos később anyja segítségével tisztos munkához jutott, kormánykerék mögé ült és családot alapított. Mint gépkocsivezető azonban egy újabb, könnyelmű pillanatában elütött egy nyugdíjast, csökkentve a társadalombiztosítás kiadásait. Ezt anyjára való tekintettel azzal jutalmazták, hogy nem lett ingyen kosztosa egy, az amnesztia következtében kiürült állami intézménynek. Józsi enyhe gyengeelméjűsége folytán postásként állt munkába. Vidáman fütyörészve karikázott zöld egyenruhájában a kincstári bringán. Így veszélyeztette a járókelők, de leginkább a levelek épségét, melyek nagyvonalú munkavégzésének eredményeképp nem mindig jutottak el a címzettekhez.

Miután jószereivel csak a Fiú szüleinek volt telefonja, a szomszédok, de még a távolabbi utcák lakói is rendre bekéredztek, hogy felhívják szeretteiket, megtudják, mi történt velük. Telefonon tartották ők is a kapcsolatot az Apával, aki a Balaton parti írói alkotóházban izgulhatott, mi van velük. Könyvei jelentek meg, íróként ismerték, de a kerületben még nem felejtették el munkás mivoltát sem. Tiszteletnek örvendett, maguk közül valónak tartották a helybéli munkásemberek. Nélküle sem esett bántódásuk a zavaros napokban. Talán meg is védik őket anyjukkal, ha kell. De nem kellett. A Fiú magára maradt kételyeivel és félelmeivel, ám anyja közelsége megnyugtatta.

* * *

– Igazgató elvtárs, baj van...

Az Apának itt a Balaton parti faluban az „igazgató elvtárs” titulus járt ki. Jól tudta, hogy baj van, ő is elsősorban a rádióból. Napok óta nem jutott fel a családjához Budapestre, a vasút nem működött. A munka sem ment igazából, amiért pedig leutazott az előkelő arisztokrata családtól elvett kastélyba. Ez a kúria a legszegényebb, grófi ágé volt, alig 24 szoba. Nem kis harcot kellett vívnia, hogy megszerezze az íróknak, mert voltak, akik heves plebejusi hévvel inkább a dolgozó nép érdekeit és egészségét jobban szolgáló tudószanatóriumot akartak berendezni benne. Az apa józan, soroksári proli esze azt súgta, hogy a balatoni nedves levegő nem túl jó a tüdőbetegnek. Szerencsére Korányi Frigyes országában erről nem volt nehéz meggyőzni az orvosokat. Az íróké lett a kis palota, s lett számos remekműnek – vagy nem annak – locus nascendije. Az igazgató elvtárs – íróársai között a pipás János – jóllehet sohase tanulta, könnyedén használt pár tucat latin kifejezést. Különben csak nyolc elemi végzett, azt is hat év alatt, mert az utolsó négy évet két év alatt letudta. Örültek az iskolában, hogy megszabadultak tőle. Renitens szelleme miatt még a levanteoktatás alól is felmentették. Az oktató legalább annyira tartott tőle, mint a céllövéseknél rendre csődöt mondó levante puskától.

– Mi a baj, Marika?

Az Alkotóház vagy két tucat falusinak adott biztos kenyérkeresetet. Szakácsnő, szobalány, kertész, fűtő, a konyhát ellátó termelők – mind a faluból kerültek ki.

– Meg kell menteni... a Gyurit...

– Ugyan miféle Gyurit és mitől?

– Hát a Sós Gyurit, a gondnokot.

– Ki bántaná a Gyurit, hiszen vagy két tucat család belőle él, ő ad nekik munkát.

– Jaj, igazgató elvtárs, az most nem érdekes, hisz tudja... Megjelentek nála a helybéli nemzetőrök, alaposan becsiccsentettek, s meg akarták verni. Ide menekült a szerencsétlen.

– Ugyan miért vernék meg... Mi rosszat tett? Nem iszik, tisztos családapa...

– Hát mert ő az a micsoda... na... a titkár...

Lassan megvilágosodott a kép. A pesti vihar habjai a maguk módján elértek a kis faluba is. Ahol ráadásul – október vége lévén – már alaposan kóstolgatták az újbort, így a hangulat kellőképp felforrósodott. Miután Sós Gyuri – hivatalos eseményeken Sós elvtárs – volt szinte az egyetlen igazából írástudó ember a faluban, ahol még iskola sem volt, természetesen rá osztották a párttitkári posztot. Hogy miként teljesítette népelnyomó funkcióját, arról az Apa mit sem tudott. Mert Gyuri jó ember volt, békés és béketűrő. Politikai tevékenységet nem folytatott. Nem is nagyon kellett, a hegyközség élte a maga életét, téesz nem volt. De hát úgy volt ildomos, hogy a párttitkáron kell leverni a rendszer bűneit.

Ugyan mit tegyen – töprengett az Apa. Rendőrség nem volt, a körzeti megbízott isten tudja, hol lehet. Viszont volt egy nagy üvegház, egy kis szobával a kertésznek.

– Tudja mit, Marika, kísérje le a park végén az üvegházba, maradjon ott, aztán majd meglátjuk.

A munka természetesen nem ment, és az Apa is érezte, hogy bajok vannak. Hallgatta a híreket s fogalma sem volt, mi a helyzet a fővárosban. Az utóbbi hónapok eseményei őt is megviselték, érezte, mint kutya az esőt, hogy valaminek történnie kell. Ám bízott az emberek józanságában.

Megint jöttek, kopogtattak. Most a tanácselnök volt. Falfehér és szája széle reszketett.

– Igazgató elvtárs, jöjjön ki, mondjon valamit, mert a nép igen haragos s emberhalál lesz, ha nem jön.

* * *

A Fiú még nem sejtette, hogy veszélyesebb dolgok is jönnek. Igaz, távolabb a családi fészektől. Mostoha nagyanyja a szomszédos kerület kertvárosi részének egyik csendes és kellemes utcácskájában lakott. A negyedet még a század elején építtette egy emberbarát miniszterelnök, hogy nyugodt lakhelyet biztosítson munkásoknak, állami tisztviselőknek és alkalmazottaknak. Később a derék, munkásjólétet szolgáló tervből egészen más lett, a középosztály langyos telepévé alakult át a negyed. A Fiú anyai nagyanyja a világháborút követő spanyolnátha járványban, nem sokkal édesanyja születése után meghalt. S ekkor új asszony jött édesanyja családjába. A fess, kackiás bajszerű nagyapa Karinthyból csábította el. A „Mutter” az osztrák előkelőséget jól vegyítette a németes fukarsággal. Viszont a Gemütlichkeitről mintha elfeledkezett volna. Nem sok karácsonyi ajándékot kapott tőle. A nagyapától sem, aki pedig nemzetközi teherárú masinista volt és szép javadalmazásnak örvendhetett. Havi kétszáz pengő fixszel az ember könnyen viccel – sugallta a később, az 56 után egy időre szilenciumra ítéltetett Páger Antal által 1936-ban népszerűvé lett nóta.

A nagyszülők idővel nagyobb, kertes házba költöztek. Itt üldögéltek a viharos október egyik csendes estéjén a konyhában, amikor iszonyatos dübörgés riasztotta fel őket. A konyhaajtót feltépvé megpillantották a szobát, mész és vakolat szélvihara kavargott. Egyik sarkát, mint a közeli cukrászdában a tortát, szabályosan leszelte egy lövedék sorozat. A szállingózó poron át kiláthattak az utcára. Pár méteren múlt, hogy nem lettek áldozatok. A szoba sarkát később helyreállították – rémült lelküket is úgy-ahogy.

Maga a lövöldözés egy véletlen és tapasztalatlan könnyelműség miatt tört ki. Az ifjú harcosok puskáikkal lövöldözni kezdték a Budapestre bevezető főút mentén sorakozó szovjet harckocsikat. Ezzel az erővel akár mogyoróval is dobálhatták volna őket, a hatás nagyjából ugyanannyi volt. A harckocsik nyílásai lecsapódtak, a lövegtornyok célpontot keresve finom zümmögéssel forogni kezdtek. Felemelkedtek a biztonságosabb helyen, távolabb álldogáló sorozatvetők állványai. Ijesztő ropogással és sivítással indultak útnak a lövedékek.

Vagy fél tucat, szép stílusú ház helyére később, a hatvanas években semmitmondó, modern kockaházakat építettek. A negyed ma műemlék jellegű, vetekedik a genfi Carouge városrészrel. Turistáknak azért nem mutogatják.

* * *

Az Apa tudta, hogy most sok múlik rajta. Mert személyi kultusz ide vagy oda, mégiscsak ő volt „a nadrágos ember” a faluban. Könyveit ugyan nem olvasták, de a kóvéd az megvolt. Az onnan

„felülről jött ember” tekintélye. Szóval menni kellett. Megkötötte tweed zakójához illő meleg nyakkendőjét és követte a rémült tanácselnököt.

A kis kastély előtti tér – itt állt a tanácsháza is – tele volt emberrel, már amennyi a faluban összejött. Méhkaptárként zümmögött a tömeg, de az igazgató megjelenésére várakozón elcsitult.

A tanácsház erkélye alá valaki fehér mézsfestékkal odamázolta – „HALÁL A KOMMUNISTÁKRA!” Az Apa nyelt egyet, azután belépett az alaposan felforgatott épületbe, s elindult felfelé a lépcsőn. Visszakozz már nem volt. Ugyan mit mondjon az újbóri gőzétől is felhevült embereknek?

Később elmesélte – vagy harmincegynéhány esztendővel az események után – hogy amit mondott az szinte majdnem azonos volt Kádár János két héttel későbbi beszédével. Pedig nem egyeztetett vele. Ösztönös politikai érzékével a helyzethez igazodva így kezdte:

– Barátaim, Polgártársak! Felháborodások jogos. Hibák történtek. A sorsunk viszont most már a mi kezünkben van. Bízom, hogy józanul élünk majd a lehetőséggel...

Ez kissé erős volt, de hatott.

– Változtatni kell, és mi változtatni fogunk. De nem itt és nem most. Végig kell gondolni a múltat és jövőt és okosan dönteni, meghallgatva mindenkit...

A beszéd hatott. A derék szülősgazdák egy kicsit még morgolódtak, de hazatértek. Ám az Apára még nehéz napok vártak, ezt ő is sejtette.

* * *

Nem mindenki volt ilyen szerencsés, mint az Apa, akit kihúzott a csávából illegális tapasztalata és írói tehetsége. T. bácsi sajnos nem. Később lett távoli rokonuk, bátyja jövőbelijének hozzátartozója, T. bácsi tipikusan az az ember volt, aki minden rendszerben a rövidebbet húzta. Ma azt mondanánk, hogy „örök lúzer”. Vagy inkább a minden embertelenség és jogtalanság ellen örökké lázadó, akit semmilyen rendszer nem kedvel. Válassza ki mindenki magának a megfelelő jelzőt. Született megmondóként örökösen fortyogott, vérében a felkelés igényével, az igazság szeretetével. Verték is a két háború között. Többnyire munka nélkül tengődött, mert ahová betette a lábát, nem nyughatott, nyomban szervezkedni kezdett. Igazi és vérbeli szakszervezeti szakai és tősgyökeres szocdem volt, ahogy akkortájt nevezték az effajta embereket.

Azután jött a felszabadulás és T. bácsi azt hitte, hogy eljött az ő ideje. Pontosabban a melósoké. Egy ideig így is volt. Nyugodtan szervezkedhetett, teljes mellszélességgel belevetette magát az új és szabadabb élet építésébe. Ám jött a fordulat éve és mindinkább ferde szemmel néztek az öreg, régi vágású szocdem szakikra. Főleg az olyanokra, mint T. bácsi, aki bizony a hitelbe kapott munkáshatalom alatt sem tudta tartani a száját. Nem volt előtapsoló az üléseken, kellemetlen kérdésekkel bombázta a pártközpont fejtágitóra küldött csinovnyikjait. Elérte a sorsa – jégre tették. Lett belőle a szocialista haza egyik, nem a legrosszabb munkása. Zsörtölődése már csak kevesekhez jutott el, ezért békén hagyták. Közben a morgolódás össznemzeti méreteket öltött. Nyughatatlan lélekként ő is részt vett ebben. Most sem tudta befogni a száját.

A kiábrándulás hamar eljött. Amikor a börtönéből kiszabadult hercegprímás bejelentette: eljött az idő, hogy visszaadják a földet egykori tulajdonosainak, ez intő jel volt a parasztnak.

Téeszt nem akartak, de a nehezen megszerzett földet sem volt kedvük visszaadni. T. bácsi ezt az egyszerű képletet a munkásember nyelvére így fordította le: „gyárat vissza nem adunk”. A sok megaláztatás ellenére úgy érezte, nincs visszaút. Ő valahogy másképp képzelte el a leszámolást a múlttal. Végül vele számoltak le a saját pincéjében. Két fiatal nemzetőr, inkább személyes bosszúból. Így nem lett mártír, csak áldozat. Emléktáblát nem kapott a helyszínen, csak dízsírhelyet a Kerepesi temető ma már keveset látogatott részében.

* * *

A napok lassan teltek. Egy nap a Fiú morgásra és dübörgésre ébredt. Már feljöttek a pincéből, ahová inkább csak játékból bújtak le, s ahol a kézi hajtású mosógép mellett üldögéltek és társasoztak... Ezután már többnyire a földszinten kuksoltak, az apa könyvtárszobányi dolgozójában s fülelték a be-be néző szomszédok konyhában elmesélt élményeit, gyakran rémtörténeteit. Később tudták csak meg, hogy ezek nem is annyira rémtörténetek...

Az események szerencsére elkerülték a környéküket. Ugyan láttak fiatal párokat, vállukon „davajgitárral”, más néven PPS géppisztollyal. Magukat fázósan összehúzza, összebújva siettek valahová... Ez már a vége, pontosabban a vég felé volt.

A dübörgés egy szovjet ISZ nehézharckocsitól származott. Végre a valóságban is látott egy ilyet, ami csak kevésbé hasonlított gyurma harceszközeire. Csöve átérte a kis előkertet és fordulás közben majd kiverte apja földszinti dolgozószobájának ablakát. Az acélmonstrumot továbbiak követték. Egy időre leálltak a téren. A lánctalpuk ásta árokba később térdig süppedt a lábuk.

Nemsokára becsengettek hozzájuk. Egy tiszt volt és két katona. Öt évvel idősebb bátyja kissé karattyolt oroszul. Valahogy megértette, hogy minek jöttek. Átkutatni a házat. Talán azért, mert házrészük a több lakásos épület végében, az utcasarkon volt. Nekik volt a leghosszabb kertjük és kerítésük. Tolhatta a havat az akkoriban még kemény teleken.

– Oruzsije, bojepripaszi jeszty? [Fegyver, lőszer van? – a szerk.] – tette fel a bozontos szemöldökű tiszt a kérdést, majd nem bízván a Fiú tinédzser bátyjának orosz nyelvtudásában, félreérhetetlen mozdulatokkal mutatta, mit keresnek.

Anyjuk kissé megszeppenve rázta tagadólag a fejét. Honnan lenne, amikor napszámra nem mertek kimenni a főút melletti kertbe.

A tiszt megértve a választ és látva, hogy a házban egy fiatalasszony van két gyerekkel, vállat vont s kiment a kertbe. Anya és a két gyerek várta, mi lesz. A tiszt körülnézett, majd visszajött. Újabb vállrándítás következett s már csapódott is a kertkapu. A házkutatás véget ért. Mély sóhaj tört fel az Anya melléből.

* * *

Az Apa pár nappal később, a vasúti közlekedés beindulásával hazatért. Némán leült és nekilátott a jó otthoni kosztnak, amiben nem volt része. Majd kifaggatta a családot. A gyerekekből áradt a szó, anyjuk viszont csak hallgatott. Arról, hogy vele mi történt, az Apa egy szót sem szólt. Majd kiment a kertbe, amelyet oly gondosan ápolt. Már nem volt veszélyes kijárni. A kerítés mellett sárgán rézhüvelyek kupacai csillogtak. S néhány pisztoly meg egy géppisztoly szürke fémes csöve. A menekülőre fogott harcosok oda szórták be szükségtelenné vált fegyvereiket, lőszerüket. Volt ott még kézigránát is. Látta-e ezt a szovjet tiszt – fedje történelmi homály. Vagy lehet, hogy

egyszerűen nem érdekelte a dolog, mit árthat egy kétgyermekes családjának a tankoknak.

- Mi a csudát csináljak ezekkel? – morfondírozott az Apa.
- El kell tűntetni – javasolta az Anya.
- Ugyan hová?
- A közelben a Kis-Duna, vidd ki és dobd bele.
- Hogyan, jó pár kilót nyomnak.
- Ott a nagyobbik gyerek bringája.
- De hiszen nem tudok biciklizni.
- Majd tolod, nincs messze.

Apjuk egy régi táskába gyömöszölte a vészterhes napok veszélyes maradványait és a késő esti sötétben a csomagot egy kerékpárra erősítve kitolta a Kis-Dunához. Biciklizni később sem tanult meg. Sem az októbert követő napok, sem a későbbi évek nem voltak rá alkalmasak.

A gyurma harcokcsikból idővel békésebb dolgok, repülő, hajók lettek. A Fiú öt évvel idősebb testvére nem sokkal később viharosan belemerült a rock and roll világába, gimnazistaként csónadrágot és széles vállú, olaszos zakót hordott és már cigarettázott is. Ez őt csak hányásra ingerelte és egy életre leszoktatta a bagózásról. Bátyja még gimnáziumi lapot is szerkesztett, bemutatták az iskola színpadán a Svejket. Munkásór mundért húzott, hétvégeken békésen sakkozott a pártház portáján, ahová a Fiú biciklin szállította neki az ebédet. Közben lopva az ételszállítás ürügyén még randizgatott is. Amikor bátyját felvették a bölcsészkarra, leszerelt a szürkeruha testületből. Később diplomata lett, a rendszerváltás után követként ment nyugdíjba. Nyugállományban egyetemen tanította a nemzetközi jogot. Emlékeiről soha nem mesélt senkinek. Miként sokan mások sem.

* * *

– Az igazgató elvtárshoz jöttek... – hadarta a szokása ellenére kopogtatás nélkül berohanó titkárnő, akit a Fiú később csak Ica névnek becézett. Szomszédjuk volt a külvárosban.

- Mitől ilyen rémült, kedves Ica?

Az Apa nem értette egyébként mindig nyugodt és végletekig pedáns titkárnője izgalmát. Volt elég gondja amúgy is. Az írók testületében, ahová bejár, már csak hivatala okán is, késhegyre menő viták folytak. A magyar irodalom egyik, nyugaton is megbecsült modernista költő-festője – különben angyalföldi proli volt – vadul kiabálta:

- Akkor is térdre kényszerítjük a ruszkikat!

Később a konszolidáció haladtával a renitens költő elsőként kapott – nem érdemtelenül – Kossuth-díjat, s gyakori vendége lett Párizsnak. Képei ma aranyáron kelnek el a műkincspiacon.

Az Apa ezt hallva érezte, hogy jobb, ha most innen kilép. Pár héttel később a szervezet élére kormánybiztost neveztek ki, majd feloszlatták. A biztos később a több ezer újságíró tömörítő állami szervezet igazgatója lett. Rövid írószövetségi regnálása alatt sikerült úgy kipucolnia a szövetség irattárát, hogy egy egér éhen halt volna benne. A történelmi korforduló dokumentumai

szőrén-szálán eltűntek.

A titkárnő izgalma nem csitult.

– Ketten vannak...

– Na és?

– Bőrkabátban. Onnan jöttek... – és sokat mondó mozdulatot tett kezével az ég felé, de nem Istenre gondolt...

– Engedje be őket... – egyezett bele az Apa titkolt nyugtalansággal.

Két bőrkabátos ember lépett be. Szerencsére már nem sárga cipő volt rajtuk, amiért pár hónappal előbb szó nélkül lámpavasra húzták azt, aki botor fejfel nyomorában elfogadta egy volt belügyes jó minőségű ajándékát.

Leültek. Egyikőjük kinyitotta aktatáskáját és egy fényképet tolt az Apa elé.

A tanácsháza erkélye volt a képen. Az Apa állt rajta és még a nem túl sok jót ígérő felirat is kivehető volt.

– Ez maga?

Az Apa futó pillantást vetett a fekete-fehér képre s nyomban válaszolt.

– Én...

– Milyen rokonságban van X. Y. újságíróval, aki disszidált?

A név azonos volt.

– Az enyém írói, felvett név, anyakönyvileg Fillér lettem volna, de tudja, ilyen névvel nem lehetsz íróember... – próbálta az Apa kedélyesebbre fogni.

Semmi hatása nem volt.

– Na és miket mondott az erkélyen? – a második kérdés már fenyegetőbben hangzott.

Hogy ezután mi történt, azt a Fiú évtizedekkel később a titkárnőtől tudta meg, aki akkor már egy miniszterhelyettes mellett dolgozott.

– Apád úgy kirúgta őket, melegebb égtájakra kalauzolva, hogy rémülten iszkoltak el. Elég volt egy telefon a pártközpontba, ahol nyomban leállították az akciót.

Az Apát közben megbízták egy újonnan indítandó irodalmi folyóirat szerkesztésével. A kefelevonatot most is őrzi a családi archívum. Akár a később ki tudja hogyan az Apához jutott fényképet. A tervezett lap szerzőinek nagy részét hónapokkal később állami kosztra ítélték. A folyóirat abban a formájában és tartalommal nem jelent meg. Két epés természetű író társa, megtudván a tervet, megszelleztette a dolgot az akkor Kádár János sakkpartnere által beindított délutáni bulvárlapban. Rosszul jártak a tréfával. Az új főszerkesztő „kemény vonalas” lett.

Az Apa pedig még jó másfél évtizedig osztotta az előleget és ösztöndíjat az írókat támogató állami intézményben s még arra is volt figyelme, hogy felszerelést vetessen az írói focicsapatnak.

Emlékeit csak rendszerváltást követően osztotta meg a Fiúval. Nem szégyellte, nem dicsekedett. Csak tette a dolgát, mert „Az Élet él és élni akar”. Mindig és mindenhol...

Délibáb

Móra Ferenc: Édes kicsi Jézus

Édes kicsi Jézus, aki tapsikolva kérdezgeted az angyalfiókákat, behintették-e már gyöngymorzzával a tejutat, amelyiken az égi mezőkről letípegsz a földre, drága kicsi Jézus, szabad-e havas fejjel és hamus szívvel elejbed borulni, és kis inged szélét megcsókolva arra kérni, várj még egy kicsinyég, mielőtt betündöklenéd egy éjszakára ezt a szomorú, süket és sötét földkereket?

Édes kicsi Jézus, talán te vagy az utolsó gyermek Isten teremtett világán, aki hiszel még abban, hogy születésed napja dicsőség mennyben az Istennek, és békesség földön az embernek. Tudod-e, hogy ahová készülsz, nem szelíd róna az legelgető bárányokkal, hanem komor vadon, ahol az égből ledobott sátán táborozik parazsas szemű seregével? Hol fogsz itt Betlehemre találni, édes kicsi Jézus, akit az örökkévaló szeretetnek neveznek az írások? Rongyos istálló hiszen csak találtatik még a földi tereken, de hol vennéd az embereket, akik tiszta szívvel ereszkedjenek térdre a jászol előtt, ahol a világ világossága mosolyog? Hol vannak a három királyok, akik koronájukat a maguk jószántából levegyék a fejükről és öledbe tegyék játékszernek, és hol vannak a vének és írástudók, akik álmélkodva vallják, hogy bolondság minden ő bölcsességük, és csak az az üdvözítő bölcsesség, amit a te tanulatlan csöpp szád gügyög: szeretet, irgalom, békesség, mit akartok még egyebet?

Édes kicsi Jézus, számot vetettél-e te azzal, hogy ma csak Heródes poroszlói vannak meg az evangéliumokból, ők a világ urai, a Gonoszság, a Rémítés, a Kapzsiság, a Gyűlölet, a Gőg, a Bosszú, és nincs e világon Egyiptom, ahol tőreik el ne érnének? Tudod-e te azt, hogy aki előtt leborulnak az egek minden erősségei, attól a fölparcellázott földkerekségen mindenütt útlevelet kérnének állig fegyveres marcona emberek, és mint csempészett árut koboznák el tőled a szeretetet, mert tilos beviteli cikk az ma mindenütt, ahol emberek élnek? Tudod-e, hogy téged, magadban csetlő-botló kicsi gyereket senki a karjára nem venne, meg nem etetne, föl nem ruházna, fagyos lábacsádat leheletével senki föl nem melengetné, legföljebb kis inged, a szent legenda varrás nélkül való vászna sikkadna el kézen-közön rólad? Utcák locspocsában ha tévelyegnél, ijedt rebegésed senki meg nem hallaná, elveszne a kevesek tivornya zajában, akiknek mindennap karácsonyuk van, és a sokak jajgatásában, akiknek könnyfolyását és vérsírását a karácsony se állítja meg. Nagy paloták márványkopogtatóin, hasadt ajtók törött kilincsein hiába zörgetnél, sehol be nem eresztenének, mert sehol sem áll a küszöbön a Jóság és Szelídség. A szívekbe hiába kukucskálnál meleg fészek után: az egyikben nyitott torkú kincsesládát látnál; a másikban szerelmi jelvények képét ringatná a sóvár vágy; ebben egy hasáb fáér, amabban egy meleg ruháér; némelyikben bitófáér; sokban a saját koporsójáér, amelyben szeretne már elbújni az élet elől; valamennyiben a mohó kívánságér, hogy legyenek ember testvérei, akiknek ő

parancsoljon, akik tőle függenek, akik őelőtte leboruljanak. Csak olyan szívet nem találnál, amelyből a te gödrös, rózsás, szerető orcád integetne ki: nem tudok mást és nem akarok mást, csak szeretni.

...Édes kicsi Jézus, nem érdemel meg téged ez a mi világunk és nem biztonságos miközöttünk a te járáskelesed – mégis nyittasd ki angyalpajtásaiddal az egek aranykapuját, és lebegjetelek le ez nap a vigasztalan földi mezőkre. Nem miértünk, korhadt nemzedékért, amely bűnben fogant és bűnhődésben fog elrothadni. Mi vén fák vagyunk már, akikre hiába harmatoznak az égi magasok, az emberiség boldogsága a mi hasadozott kérgünkön nem fog már kivirágzani. Mi szét fogunk repedezni és porrá morzsolódnunk a nagy viharokban, amelyek mindaddig fogják nyögetni és csikorogtatni az embererdőt, míg humuszából föl nem sarjad az új. Ezekért, a ma gyerekeiért, a holnap embereiért, a bánaterdő reménysarjaiért szállj le az idén is a földre, megsimogatni őket és a magad lelkét beléjük lelkezni, édes kicsi Jézus!

Lukáts János: Obszidián

A hídfőnél Lőrincet kitették a kocsiból, Viola integetett, a hölgyek elszáguldottak kelet felé. Lőrinc visszaintegetett, miközben a köd a vállára telepedett, és végigpermetezte az arcát. Lelépkedett a partra, látni akarta, valóban lakik-e víz a folyóban, a ködpárna alatt. A víz mintha a semmiből érkezett volna, és tovább tapogatózott, a semmi felé. Micsoda előjel! – morogta Lőrinc elégedetlenül, és visszalépcsőzött a hídfőhöz. A bormérésben lámpa világított, de Lőrinc ezúttal is, mint már néhányszor életében, ellenállt a csábításnak: – Nem iszunk előre a medve bőrére! – És ellépdelt az ablak négyszögletű világossága előtt. Élő ember ma ő volt egyedül a kisvárosi utcán, kezét a zsebében melengette.

Évek óta része volt a karácsonyi ünnepnek, hogy a hölgyek ellátogattak a határszélen lakó rokonsághoz, hogy figyelmeztessék egymást az esztendő múlására. Lőrinc – mint a család kései oldalszárnya – ilyenkor egéruat kért és kapott a folyóparti kisvárosban, ahol kedvére barangolhatott a zimankóban.

És akkor tessék, akkor jön az obszidián! Egy útikönyv lábjegyzetében olvasta, hogy az országban egyedül ezen a folyóparton, ebben a hegyoldalban található obszidián. Lőrinc előparancsolta elméje hátsóudvarából az évtizedek óta szunnyadó, rejtélyes nevet. Az obszidiánt az őseber borotválkozásra használta, mert kemény kőzet, és mert éles szilánkokra hasad – mesélte hetedikben Pirovszky tanár úr a földrajzórán. Be is hozott a következő órára papírdobozban apró, fekete kavicsokat. Fényesek voltak a kavicsok, mint az üveg, és élesek, akár a penge. – Aha – gondolta Lőrinc meg a többi hetedikes –, szóval ezzel borotválkoztak... – Aztán azt is megtudta a lábjegyzetből, hogy az obszidián valójában vulkáni hamu, ami üvegesre dermedt. – De hát akkor... – Lőrinc fölsandított a hegyre, amelyik a folyóparton didergett egykedvűen, most éppen némi ködsapka alatt. – Ez lenne a vulkán, ez a mogorva, öreg

szőlőműves?

– Obszidián, lila obszidián... – kezdett egyszerre csak dúdolgatni, ami egyébként nem volt szokása Lőrincnek. De hiszen ez egy balgácska operett – jutott eszébe –, ahol nem is az obszidián a lila, hanem a... mi is? Persze, az orchidea! Mert az obszidián fekete. De fekete ám, mint a belezárt vulkán, meg a... hány esztendő is, ami eltelt azóta? A tanár úr harmincmilliót mondott, de annak bizonyosan ő maga se számolt utána. Lőrinc ellépkedett a görög kalmárok hajdani háza előtt, odapillantott a parton szunnyadó komphajóra, kikerült egy újabb pincét, a bejáratnál bundás kutya hevert. Délelőtt is nagy, álmos alkonyat volt a kisvárosban, ünnep előtti heverőnap.

Violának a tavasszal kerek évfordulója lesz, ki nem ejtette volna Lőrinc, hogy hányadik, minek erről beszélni. A múltkorokban a sarkon működő, öreg ékszerészhez is bekopogott, érdeklődni, hogy nem lehet-e... – Bajos – mondta a derék ötvösmester –, még ha hozott anyagból, esetleg, de manapság obszidián, tetszik tudni... – és tördelte vékony ujjait.

Ha a hegy nem megy Lőrinchez, majd megy Lőrinc a hegyhez! – határozta el Lőrinc, és úgy fellelkedett, hogy már a ragyogó tűzfekete nyakláncot is megtervezte elméjében. Kilenc obszidián gömbből fog állni (Lőrinc a páratlan számok barátja volt), a középső egy hajszálnyal nagyobb a többinél. De ehhez obszidián kell, kibontani a föld belsejéből, ahol az a kő (na, jó, hamu vagy üveg!) harmincmillió éve lakott. És arra várt, hogy egyszer egy téli napon... igen, arra várt a kő, hogy Lőrinc érte nyúljon.

Lőrinc azt is olvasta, hogy a hegyoldal egyetlen kőbányájában bukkan elő időnként a „fekete gyöngy”, és hogy a kincs- és szerencsevadászok gyakran felkeresik a kőbányát. Lőrinc egy életre bosszút esküdött a kincsvadászok ellen. Aztán inkább arra gondolt, hogy a laza sziklák közül miként perdül elő tétován egy-egy obszidiánszilánk (persze, elég nagy szilánk), amelyik hálás lesz Lőrincnek, hogy harmincmillió év után ismét megláthatja a napot, a szellős folyópartot.

Lőrinc tudta, hogy ezen az úton, kevéssel a város után, ásít egy kőbánya, komor, kietlen, a megsebesített hegy oldalába belemarva. Régebben idegenkedett a felhányt földkupacoktól, a roppant markolótól, a dömpertátongó sárnyomaitól. Ezek a szörnyek persze építőköre vadásztak, meg kavicsot kerestek. Szó sem volt obszidiánról, ha ilyesmi került mégis a markolóba, beledarálták a folyópart töltésébe, az autópálya aljzatába. Lőrinc sóhajtott az emberi érzéketlenség felett, de már szinte vigasztalta a kizsákmányolók méretes vaksága.

Hozott a belső zsebében egy papírdobozt is „a leletnek”, meg egy kis puha rongyot, nehogy a szilánkok egymásban kárt tegyenek. Szóval felkészült Lőrinc, ahogy illik, az ilyen harmincmillió évenként esedékes vállalkozásra. Viola persze úgy tett, mint aki semmit nem tud erről a készülő dologról vagy a dolog nagyszabású előmunkálatairól, amikor Lőrinc az ő kedvéért eget-földet meg akar mozgatni.

Talán nem is kell olyan sok, számolt utána Lőrinc. Ha nem lesz kilenc, elég a hét is, egy nagyobb és hat kisebb, de egyforma. Vagy három nagyobb, azokból szépen ki lehet bontania hat kisebbet. Az apróbbakat pedig – határozta el Lőrinc – odaadja az öreg ékszerésznek, hadd simogassa fényesre vékony ujjával. Az úton járástól kimelegedett, pedig bizony a higanyszál ma sem nagyon merészkedett a nulla fölé. De ahogy megállt egy percre, jeges fuvallat fújt a gallérja alá, Lőrinc tovább indult. – Violának azóta mézes bort isznak, és foszlós kalácsot törögetnek – gondolta, miközben roppant elégedett volt a tervvel és a hozzá vezető út akadályaitól. – Van az a

szépen kivágott, krémszínű ruhája, ahhoz, vagy az a másik...

A hegyoldal nagy bevágásához ért, itt a kőbánya, Lőrinc nagy lélegzetet vett, határozott léptekkel ment tovább, hogy szembekerüljön a lelőhellyel. Szája kiszáradt az izgalomtól.

A kőbánya helyén hatalmas építmény terpeszkedett, stadion, erőmű, óriásparkoló vagy valamiféle amfiteátrum lehetett, égis éri lelátókkal, nyikorgó, rácsos vaskapukkal, láncra kötött őrző-védő ebbel. Lőrinc lába a földre gyökerezett. Meglátta a feliratot az építmény homlokzatán: Koncertkatlan. Öles, metálszín betűkkel hirdette letagadhatatlan munkakörét a kisváros legvégén, ahol a hegy kifut a folyópartra. Csak az országút fért el szűkén, és persze a parkoló. A katlan fölött ott sötétlett a hegy, a kőbánya nyomait elfedte a betonóriás. A beton beletapadt a sziklákba, de – alig méternyire tőle – még kétember magas drótkerítés is feszült, nehogy illetéktelenek, nehogy potyázzok... A kerítés felhúzódott a hegy oldalán, a tetejéig, a hajdan volt kilátóig, fényesen csillogtak a drótnégyszögek ezrei. Lőrinc tétovázott, menjen-e, maradjon-e. Talán valami oldalösvény, kerülőút, valami megbúvó lépcső. Az eb figyelmeztette Lőrincet, ne jöjjön közelebb. Igen, itt volt a kőbánya, alatta széjjel az obszidián, harmincmillió éve. És most – egy időre – ott is marad. Ez a betonkatlan talán nem tart ki újabb harmincmillióig, de én sem – töprengett Lőrinc.

Érezte, hogy nézik, az emberszem más, mint a kutyatekintet. A sok bejárati ablak egyikéből mozdulatlan váll és fej követte Lőrinc mozdulatait. Elindult a Porta I. felé, az eb elhallgatott, a váll-fej nem számított az úton járó közeledésére. Lőrinc köszönt és a kőbányát kereste, az obszidiánról hallgatott. A váll-fej nem köszönt, de közölte, hogy a kőbányát már két éve bezárták, és akkor épült a koncertkatlan, amely a város díszé és a környék ékessége. Persze így karácsonykor, ugye, csak az ügyelet... Lőrincnek eszébe jutott, hogy az útikönyv és a lábjegyzet két évnél régebbi, és visszavonhatatlanul elavult.

Közölték, nem maradt semmi a kőbányából. Omlott, pergett, lebetonozták, fölkerítéseztek. Baleset ellen! A kincsvadászokról nem esett szó. Lőrinc félszegen bólogatott, sikert kívánt a katlanosoknak, elfordult, az eb utána vakkantott. A saroksziklán túl nekidőlt a drótakadálnak, szája szétoszló párafelhői után nézett.

– Viola – de mintha valóban neki mondta volna –, nincs nyaklánc. Most nincs... – és visszaindult a városba.

Köves István: A vége

A visszatérő sárgarigó tétován billegve landolt
a még elnémultan is feszülő szögesdróton.
Amikor reggel a lágerkapu tárva-nyitva maradt,

és vacogó csönd motozott a kibaszott őrtornyok között,
nem volt ujjongó rohangálás, bosszúeskü, diadal-körtánc,
csak egy félőruült lányka énekelgetett maga elé nézve,
ült a napon, a blokk falának dőlve, kezében törött tükör,
és mit tudhatom én, mire gondolt. Nem voltam ott.

(Akinek a szemét, fülét, lelkét sértené az őrtornyok jelzője, kérem, cserélje ki „átkozott”-ra, csak ízlésre ne hivatkozzon. Priccstársaim ugyanis mindig csak így, ebben szókapcsolatban beszéltek róla.)

Móra Ferenc: Monológ

Hajnal szürkülésén – piroszlása volna ugyan, de mit lehet tudni sajtóreform idején, szabad-e még leírni annak a színnek a nevét, amelyet kissé elhamarkodva teremtett meg az Úristen és kissé feltűnő módon visel a hajnal –, tehát hajnal szürkülésén, mikor a gép kiadta magából az utolsó újságpéldányt is, az elnéptelenedett gépteremben nagyot nyújtózott a fekete monstrum, és mormogni kezdett:

– Vas a testem, ólommal élek, mint a mesék sárkánya: olyan erős is vagyok. Én vagyok a szem, amellyel milliók néznek, én vagyok az agy, amellyel milliók gondolkoznak, én vagyok a szív, amelyben milliók érzése dobban meg: hatalom vagyok. Ki ne akarna erős lenni, ki ne akarna hatalmas lenni? És kinek ne volna irigye, akinek ereje és hatalma van? Az Isten tökéletes, mégis vannak ellene lázadók.

– Szülöttje és szülője vagyok az eszmének, anyaga és forrása a világosságnak. A haladásnak én adok tartalmat, szárnyat és irányt, különben, mint rajtam kívül akármelyik emberi találmány. Tehát énfelém fordul a gyűlölete mindenkinek, aki fél az eszmétől, aki sokallja a világosságot, aki haragszik az értelem lámpájára, aki azt tartja, hogy a homályra is szükség van és hasznos dolog az árnyék.

– Azt mondják, túlságos a szabadságom és visszaélek vele. De hát mióta élek vissza? A szabad sajtó még százéves sincs, s az emberiség mögött több évezred áll, mint amennyi századot számlálunk. Jobb volt az emberiség, míg sajtószabadság nem volt? Kevesebb volt a bűn, a haramiaság, a gyilkolás, a boldogtalanság és több az emberi jószág, és nagyobb az emberi szolidaritás? De hát akkor miért állt még a mi sajtótlan dédapánk idejében is minden városszáron akasztófa, és mért kellett Gutenberg előtt olyan büntetésekkel védeni a társadalom rendjét, amelyek hallatára ma hideg borzongatja végig magát a hóhért is? Az embereket nem megrontotta, hanem megjavította a világosság, amely a szabad sajtóból áramlott ki a világba, és ha az emberek közt még ma is sok az embertelen gonosz, annak nem én vagyok az oka. Hátha azért olyan

világtalan a világ, mert engem annyit elárnyékolnak tőle? Az igazi szabad sajtó nagyon keveset röpködött bilincstelen. Minden politika kitépett a tollaiból, megnyirbálta a szárnyait, és köteleket hurkolt rá. Mindig azért, hogy vissza ne élhessen a szabadsággal. Pedig a szabadsággal csak az él vissza, aki úgy tesz, mintha az szabadosság volna, és elvesz belőle.

– Aztán mit beszélnek az én szabadságomról? Hát enyém az a szabadság, amit el akarnak tőlem venni? Nekem csak egy szabadságom van: szabad vesződnöm, kínlódnom, küzdenem, magam összetöretnem és szemétre dobhatnom – a mások szabadságáért.

– A kés is nagyon veszélyes szerszám. Nemcsak kenyeret lehet vele vágni, hanem embert is ölni, amire mintha a legújabb idők történetében is lett volna néhány példa. Mért nem hoznak hát olyan törvényt, amely megtiltana a kés használatát, hogy vissza ne lehessen vele élni, és amely börtönnel fenyegetne meg minden késesmestert, aki visszaélésre alkalmas eszközt csinál? A tűz is nagyon veszedelmes találmány. Nemcsak melegedni és ételt főzni lehet nála, és nemcsak világítani vele, hanem az emberi lángész és az emberi szorgalom legnagyobb értékeit elhamvasztani is. Mért nem hoznak hát törvényt, amely megnehezítené a tűzgyújtást, nehogy visszaélés származzon belőle, és amely kimondja, hogy azokat a képviselőket, akik eldobott gyufával kiégetik a pokrócot, nem védi a mentelmi jog?

– Azt mondják, hogy azt is megbüntetik, aki a késsel visszaél, azt is, aki a tüzet kártételre használja. De a vérben dolgozó és tűzzel kártevő sajtó ellen is volt törvény eddig is. A törvény eddig is tiltotta a gyilkosságra uszítást, a gyilkosok magasztalását, a gyújtogató csóva szórását, a hit meggyalázását, a tisztaság beszennyezését. A törvény megvolt és a törvény nem tudta megakadályozni, hogy ilyenek ne történjenek, de ennek nyilván nem a törvény volt az oka. Mert ha az volt, mi garancia van arra, hogy az új törvényben több erő lesz és hatásosabb megfélemlítés, mint a régiben? Holott azt a régi törvényt se éppen ábrándozó pietisták csinálták, hanem igenis keménykezű realpolitikuskok, akik semmi jóakarattal nem voltak a sajtóhoz.

– Azok a jóakarattal nélküli kemény realpolitikuskok elmúltak, de én megmaradtam. Megrongálva, megcsonkítva, bilincset csörgetve, felpeckelt szájjal is megmaradtam erőnek és hatalomnak...

Így dűnnyögött mogorván a vasmonstrum, amikor valahonnét, a hajnal fényéből kiszökkenve, belibbent hozzá gyöngyházzsínű szárnyán a szabadság gényusza. Gyengéden megsimogatta, amitől szelíden csillant egyet a nagy acéltest, s megbékülten álomba merült.

Az utcán pedig nyüzsögni kezdett az élet, az emberek a vezércikkek címéből megtudták, hogy siralomházba került a sajtó, és az emberek olvasatlan tovább lapozták az újságot. Mi közük nekik hozzá? Kenyér kell, tüzelő kell, ruha kell, forgalom kell, pénz kell – ördög vigye a sajtószabadságot. Mert az emberek, akik szeretik a sajtót, még ma se tudják, amit azok tudnak, akik nem szeretik a sajtót. Az emberek nem gondolnak arra, hogy a szabad sajtó kosarában van a kenyér, a tüzelő, a ruha, a forgalom, a pénz, az egész élet. Az emberek, mikor még nem tudták, mit ér a béke, megéljeneztek a háborút, és nem is igen kellene őket biztatni, hogy megéljenezzék a sajtó statáriális kivégzését.

Bertrand de Born: A háború dicsérete

Kedvemre jár húsvét körül
virágfakasztó friss idő,
minden tagomban öröm ül,
hallván az erdőt felverő
madár dalát a légben.
S tetszik nekem, midőn a táj
zöld síkján sáttortábor áll,
s nagy a lelkendezésem,
ha szép sorokba gyűlve már
ló és lovag próbára vár.

S örvendezem, ha menekül
cókómókjával a nép, ha jó
a gyors előhad s tömörül
nyomán a zöm, a főerő,
szívem repes, ha nézem,
hogyan kerítették be a vár,
meging a bástya, porba száll,
míg fenn a partszegélyen
délceg hadat csapdába zár
cölöpsor, árok, víz, hínár.

Egy jó lovag ha emberül
előrerúgtat, vakmerő
példáján menten fölhevül
mind a nyomába törtető
had, igyekszik merészen
harcnak sűrűjébe, akár
ütést ha ad, vagy éppen áll,
mert ott a harcos-észben:
vitézi hírért egy az ár,
kiosztott, vagy kapott halál.

És látni már mindkétfelül
török a kard, felcsendülő,
jól vert sisak, pajzs lerepül,
szúr, vág a sok előkelő,
páncélos úr serényen.

Megannyi harcos holtra vál,
elárvult ménes rúgkapál,
de van, ki bírja épen,
lábat, kart és főt lekaszál,
minek a rab? csak kosztra vár.

Mit nékem lakoma, gyönyör,
vagyok a legfőbb ízlelő,
„hajrá” ha zeng, s nem csendesül,
üres nyereggel szökdelő
ló nyerít rá féltében,
ha vágóhíddá vált a táj,
hull tiszt, csatlós, mint birkanyáj,
s a holtakat szemlézem,
ahogy bordájukból kiáll
törött, zászlótlan lándzsaszár.

Bárók, zálogban légyen
bár vár, város és a határ,
nincsen szebb a háborúnál!

Ballai László fordítása

Ady Endre: Az eltévedt lovas

Vak ügetését hallani
Eltévedt, hajdani lovasnak,
Volt erdők és ó-nádasok
Láncolt lelkei riadoznak.

Hol foltokban imitt-amott
Ős sűrűből bozót rekedt meg,
Most hirtelen téli mesék
Rémei kielevenednek.

Itt van a sűrű, a bozót,

Itt van a régi, tompa nóta,
Mely a süket ködben lapult
Vitéz, bús nagyapáink óta.

Kísértetes nálunk az Ősz
S fogyatkozott számú az ember:
S a dombkerítéses síkon
Köd-gubában jár a November.

Erdővel, náddal pőre sík
Benőtteti hirtelen, újra
Novemberes, ködös magát
Mult századok ködébe bújva.

Csupa vérzés, csupa titok,
Csupa nyomások, csupa ősök,
Csupa erdők és nádasok,
Csupa hajdani eszelősök.

Hajdani, eltévedt utas
Vág neki új hináru útnak,
De nincsen fény, nincs lámpa-láng
És hírük sincsen a faluknak.

Alusznak némán a faluk,
Multat álmodván dideregve
S a köd-bozótból kirohan
Ordas, bölény s nagymérgü medve.

Vak ügetését hallani
Hajdani, eltévedt lovasnak,
Volt erdők és ó-nádasok
Láncolt lelkei riadoznak.

Deák Mór: Fuss

fussál bokád térded nélkül

míg az arcod kifehérül
megleszel az arcod nélkül
az arctalanság megtérül

kutya világ
zászlós kuvasz
miért a gazdádba harapsz
kitörök a metszőfogad
hogyha önmagadba harapsz

világbéke
világvége
mindig csak harapni kéne
hamis világ hamis kutya
jobb úgy
ha mindenki buta

darabold föl a szívedet
csak akkor jut
ha elveszed
nadrágod szűk zakód ferde
hordhatod megfeketedve

világvége világország
virágföldjét beszántották
csalán
gizgaz
pipacs nézi
hogya a búza nem tud nőni

gyere harapd meg te kuvasz
harapd meg a holnapomat
harapd meg hogy ne induljon
ne járjon ezen az úton

aminek az árokpartján
heverek részegen árván
és már senki nem hisz nekem
és én hagyom hogy így legyen

Ádám Tamás: J. A. dedikál

Simogatásért könyörög a könyv,
karcsú, mint az Óda hősnője.
És mégis súlyosak a lapok.

Keringőznek középosztálybeli lányok,
oldódik felhőszoknyájuk.
De ez itt a Medvetánc!

Kezedben melegszik a toll, ütemesen
csöpög, kék lesz a világ. Vagy talán
mégis fekete.

Egy sincs, kinek karcolj, így nő égis az
árvaság. A könyv érintetlenül hullik
darabokra.

Ádám Tamás: Tényleg másik

Vadkacsánk elhagyott fekete tolla csendesen úszik
a vízen, ahogyan J. A. is írta, csak az éppen dinnyehéj.
Tényleg, *ez egy másik folyó*, fordított a sodrása, partján
narancsfák nőnek, törzsükből csöpög a vér; tenyerünkbe
gyűjtjük, megfestjük vele a vizet, változatosabb lesz a kép.

A hártýásra fagyott víz jegét fürge halak törik, és hogy
megsemmisüljenek, felúsznak egészen a forró rostélyokig.
Csontokba, szálkákba botlunk a parton, nyíló kagylók
csábítanak. Elengednek, hogy *jégtű-ágyakra* feküdhessünk,
amelyek nem tesznek jót reumás derekunknak.

Ez egy másik folyó: a tengertől indul, és visszafelé szalad.
Sós az íze, keserű nyarakon is befagy, önmagáért van,

a dombon felfelé halad. Nem rohanunk utána, az iszonyat
itt is tetten érhető, fel nem építhető sár lesz belőlünk.

A létezzhetetlenbe küzdjük magunkat, de pár pohár
vörösborral átítatott gondolat, lendülettel leütött betű,
néhány skótvizszki talán még belefér.

Nem fért bele.

Szepes Erika: Szomjas víztorony – Ádám Tamás kötetéről

– arról, ami hiányzik –

Ádám Tamás világa

Nem posztmodern játékot űz Ádám Tamás a címmel, nem is pusztán antropomorfizáció, hanem egy hatalmasra növelt metafora: ahol a víztorony szomjas, ott szomjas mindenki, akit el kéne látnia vízzel. Köves István a kötet hátsó borítóján pontosan fogalmaz: ez egy boldogtalan kötet, amelyben a szomjas víztorony csak egyik megnyilvánulása a boldogtalanságnak. De nem maradnak rejtve a boldogtalanság többi megnyilvánulásai sem, s ezeknek oka közös: *mindé a szabadság hiánya*: „Muszáj dönten, így vagy úgy, / sérül a szabad akarat.” (12, az arab számok a kötet oldalszámát jelzik.) Ünneplő ruháink szorítanak, nem lehet bennük szabadon mozogni, az ünnepek zavaró kínok közt zajlanak, s a megoldás:

Valahogy mégiscsak szabadulunk a
szorításból, s hagyjuk, hogy vállunkon
énekeljenek az estélyi ruhák fátylaiból
kiszökő madarak. (14)

Az *Az lesz fontos* című versben minden a rabságot sugallja:

Szükségszerűek a fejünk fölötti,
áramot hozó rácsok, amelyek
könyörtelenül befogják a
meggondolatlanul röpködő kopasz
nyakú gatyás galambokat. Beszorult

fejükből könyörögve néz szemük. (19)

Ha minden rabságban van, és csőretöltve sorakoznak a dodzsemek, amik bármikor harckocsikká válhatnak, s belőlük éles lőszerek törhetnek ki, „Beragad a nyár is.” (19)

Ha úgy fogalmaz, hogy „Elnapolható az erőltetett boldogság”, akkor éppen azt tudatosítja, hogy szabadság nélkül nincs boldogság, s akkor ugyanazt mondja, amit kortársai közül sokan:

Ünnepi költők helyett
most majd a szél mond verseket
kerge port mond és vibráló hőt
a betontér felett.
Hogy itt szerettünk nőket: hihetetlen.

(Petri György: *Ismeretlen kelet-európai költő verse...*)

Bella István, akinek *Szeretkezéseink* című ciklusában nincs boldog szeretkezés:

De nem kell szerelem se, ha börtön.
Ha nem vagyok szabad.
Fegyőr a vágy s az ölelés lötykölt
étel, mit egykedvűen hörből a rab.

A természet szabadságának ösztönzésére olykor a könnyebben lelkesedő ember is kivívja a maga szabadságát:

Mégis szabad légy, s fergeteges-szelíd
e völgyemenetben, gyermekiségedet
őrizd, hisz'némi emberálom
vár, meg a sors, ez a szolgálalkű...

(Szarka István: *A bíbor oroszlán*)

Az Ádámnál évtizeddel idősebb Szarkánál még van erősebb, mint az ember: a természet, amely úgy úr az ember felett, hogy változásaival, szabad szellőivel magával ragadja. Ma már, Ádám Tamásnál, erről szó sincs. Nála csak szabadsághiány van, amelyből következik az élet legszörnyűbb érzése, a *félelem*, ezért üt olyan erősen, megválaszolhatatlanul ez a kérdés:

Ha gyógyíthatatlan
félelmünk, a hazaszeretet hogyan
értelmezhető?

(*Viharban*, 91)

És még egy végletes ellentét a beszorítottság okozta félelem és a szabadság között:

téli szürkületben kidőlt szobám
fala. Elhittem hogy szabad vagyok.

...

zuhanás
közben hagytam magam szeretni.
(*Szabadesés*, 97)

Szabadság híján a szerelem nélküli szeretkezés élménye riasztó (87), az egyoldalú szerelem nem szerelem:

Olyan ez, mint a fáradt láb, amely
idő előtt elkopik, mégis elvisz az
egyoldalú szerelemhez. Vissza már
nem hoz, hiába könyörgünk.
(*Olyan ez*, 95)

A mindentől való megfosztottság érzése a magány, ez is állandó kísérője a költőnek: „Mindig csak a várakozás. /Egy roncspadon összenő keresztbe tett lábam.” (18) A legpontosabban megfogalmazott magány-kép, benne a társ hiányával:

Magányos övezet ez,
romos gardenparti, ahol bevarrt szájjal
nem jutsz semmire.
(*Kertben mulatós*, 85)

Az önvizsgálat segít a magány átélésében: „Az ostorcsapások közti magányban felértékelődik az emlékezés.” (10) A magán-magányosságon túl a világra is rátelepszik a hiány, ami az egész-dolgok töredékességében jelentkezik:

Hang s fény megtörik, a bűgőcsigák
sem búgnak. Szétesik a szivárvány,
idén elmarad a tavasz.

Szomjas víztorony jajgat, bokánál
levágott szobor menekül. Szánkban
megfagy pár csepp gyenge alkohol.

Könnyzacskó alatt csikkek áznak,
nikotintól barnul az este. Áldozunk és
feláldozunk. Mérhető magányt rögzítünk.
(*Mérhető magány*, 15)

Félelem, rabság és magány ellen ritka ellenszer a remény:

érdemes várni és kisimítani a zsebben
húsunkból maguktól is kiszöknek a
tüskék. Ilyenkor elhisszük:
közelünkben bujkál a remény.
(*Remény*, 20)

József Attila (csaknem) minden 20. századi és mai magyar költőnek ihletője, elérendő magaslata. Ádám Tamás József Attila élménye mélyebb, személyesebb, mint sokaké, nála jobban kevesen érzik a magára maradottságot.

Belekezdeni abba, ami nincs.
Beismerni, amit nem lehet.
Melegedni hideg tekintetben.

Mindig viszonzatlanul, hínárba
kapaszkodva, korommal leöntve.
Hideg hold árnyékában elesve.

Fejet lucskos párnára hajtva
megérteni, hogy senki sem
szerethet.

(*J.A. szerelmei*, 51)

Ádám Tamás költészetének – sok más egyedisége mellett – van egy feltűnő sajátossága: két énje néz egymással szembe, néha egymás ellen fordulva: a vidéki és a városi. Ezt ennyire együtt létezőnek kevés költőnél találtam – talán Kormosnál és Bellánál. „gps-szel megy a golgotáig” (36); „Bauhaus-alkonyat borul ránk” (68); „Szobrok ölelkeznek a Moszkva téren” (71); Kőbányán jár, de körülötte a képek természetiek:

Késnek a fecskék, késnek a vonatok, késik
a tavasz, csupán a nem túl eredetien véres alkony,
a gondosan megtervezett karmolás
jön menetrendszerűen.

(*Olajfolt*, 80)

Rabjává tette a városi lét, miközben az őt körülvevő világ, a természet empátiája megejtő; szinte magába öleli, magához hasonítja a költőt: „almafák nőnek tenyeremből, estére virágba borulnak”. (17) Ugyanezzel a szemlélettel „Mellkasomon fű nő, hátamon bogarak szaladgálnak.” (18) Ősszel „haldoklik a liget”, mint az emberek. Ádám természetfelfogásának sajátossága az illatok kedvelése, és többször említi kedvenc illatait, a rozsmaringot, a borókát és az orgonát.

Költői eszközei

Ádámnak sok költői eszköze van. Jellemző az absztrakt fogalmak tárgyiasítása, sőt anyagivá tétele: „Pusztul a lópokrócba csavart lélek” (42); „masszává egyszerűsödik a múlt” (29); „emlékeim rongyaival takarom a hátam” (34). Hasonlatai távolról összerántottak, ezért erősek, megrázóak: „A teknőc páncélja kemény, mint az elrejtett taposóaknák” (72). Él egy olyan stílussajátsággal, amit az irodalomtudomány mágikus realizmusnak nevez. Ennek eredetét Dél-Amerikából származtatják, ott figyelték meg az elbeszélő irodalomban: reális elemeket kevernek

misztikusakkal, de nagyon fontos, hogy a misztikus elemek jelentését a befogadó közösség értse, mintegy „saját közös nyelvként” kezelje. A prózán kívül a festészetben is gyakori, a legjellemzőbbek talán Chagall korai korszakának képei, amelyeken a mátkapár a levegőben úszik, egy hegedős hegedül a háztetőn (innen a musical témája és címe), de repül tehén, szamár és bármely más közönséges tárgy is. A szürrealizmussal nem téveszthető össze, mert annak a lényege éppen a meglepetés, a meghökkentés, ellentétben a mágikus realizmus felismerésre késztetésével.

Ádám képeinek szerkezete megfelel a mágikus realizmus követelményeinek.

Párizs fölött fürdőkád repül, Jim
Morrison találkozott a faluorvos
halott fiával, aki leérettségizett,
és megtanulta a bluest.

(Jim Morrison, 59)

A kép elemei: Párizs, ahol Jim Morrisont eltemették a Père Lachaise-i temetőben; a fürdőkád Marat fürdőkádja, amelyben merénylet érte. A halott fiút Morrisonnal a zene köti össze. Ezeket az elemeket csak „a művelt beavatottak” közössége ismerheti.

Ádám Tamás tisztában van költészetének elemeivel, erényeivel. És azzal is, hogy költői tudását, esztétikai ismereteit, világnézetének elveit, irodalomelméleti fogalmait – mágikus realizmusról, tárgyak absztrahálásának módjáról – kitől tanulta. És nem felejt, mert nemcsak jó tanítvány, hanem igaz barát is. Ez is fő erényeinek egyike.

Tőled tanultam a verstant, azt a
soklábú, gyönyörű bogarat, melyben
a keresztír nem krisztusi eredetű.
Bevezettél az esztétikába, ahol
tárgyakba botlottam. Tudatosult
bennem, hogy a falak, a hajkoronák
szépsége és ráncaink légikussága
összefügg.

Eszméket szembesítettél a
gyakorlattal. Emelt fejjel, szemben az
árral hirdetted: barbárság köszönt
ránk, majd osztály nélküli társadalom.
Gerinceden hiába zongoráztak finom
ujjak, kitartottál zenédnél, így maradt
fenn számos ritka trubadúrdal,
tanulható kotta.

(Soklábú bogár. Szerdabehelyi István emlékének, 60)

Ádám Tamás kötete még nagyon sok szépséget rejt, szépségeket és bánatokat. Azt kívánom a költőnek, hogy legyen lehetősége több boldogságra okot adó világban élnie. Ígérem, írok róla

akkor is, keresve benne a boldog pillanatokat.

Ballai László: Ki fogja megköszönni már?

A hitetlen Kálmán elfogatott atyámmal együtt – akit jogosan illetett volna a trón –, és megvakíttatott bennünket, sőt, azt is meghagyta, hogy engem heréljenek ki – hangzott Vak Béla szava az aradi országgyűlésen. – De az az istenfélő jóember, aki elvette a szemem világát (képzeljünk el egy államrendszert, amelyben a hóhér lelkiismerete jelenti az irgalmasságot), egy kutyakölyök testdarabjait mutatta be az enyéim helyett.

A királyi fő lassan elfordult balra, majd vissza. Két üres szemgödörbe lehetetlen belenézni, jöjjön inkább a legcsalfább pillantás!

– Ki az, aki közületek hasonlóképpen cselekedett volna, mint kegyes pribékem?

És már elő is rontottak a király vasba öltözött lovagjai, kegyetlenül kaszabolni kezdve a főurak között. Védekezőn felemelkedő karok, kard markolatán levágott kezek, általános zűrzavar. De nem mindenkire sújtott le a király, ám arra a hatvannyolc főúrra, akit Aradon meggyilkoltak, tervszerűen. Családtagjaikat listába foglalták, birtokaikat elkobozták. Elkobzott a javaikból alapították az aradi társaskáptalant. Ez nem tetszett a magyaroknak.

– Ilona királynő mesterkedése volt az egész.

– Könnyen befolyásolja a nyomorékot.

– Egy nő uralkodik rajtunk?

– Különben is szerb.

– Haladéktalanul be kell hívnunk Boricsot.

– Milyen név az, hogy Borics?

– Igaz magyar.

– Kálmán királyunk édes fia.

– Sajnos egy végzetes félreértés okán Kálmán hazaküldte az anyját Oroszországba, pedig akkor már az ő magját fogadta a méhében.

– Borics, és csakis ő lobogtathatja fel a mi dicsőségünket!

Követeket menesztettek tehát Lengyelországba, és Kálmán állítólagos fiát meghívták a magyar trónra. Borics lengyel segítséggel, III. Boleszláv fejedelem személyes támogatását is élvezve, valamint orosz csapatoktól kísérvé hatolt be az országba.

– Ne úgy harcoljunk, fenség, amint külföldi lovagok, páncélos ménjeiken egymásra rontva –

tanácsolta az egyik harcban tapasztalt ispán.

– Miért ne? – kérdezte Borics, a lobogó hajú, friss szakállú, legújabb magyar hős. – Fejedelmi szövetségesünk, Boleszláv lovagjai a legjobbak a világon.

– Ez így igaz, fenség. Csakhogy Béla király Németországból kapott segítséget, ugyanis nővére II. Lipót osztrák őrgróf fiának, Adalbertnek a felesége. A birodalmi lovagok pedig a legnagyobb termetű és erejű férfiak, olyan súlyúak, hogy külön lófajtát kellett kitenyészteni alájuk, ha ezek megindulnak, nincs megállás. Azért hát eleink régi lesvetéses hadimódszerét ajánlom. Nagy ez az ország, járassuk benne az ellent, járassuk, ne kíméljük, zaklassuk, csiripeljenek a hátukon a mi íjászaink, a világ legjobb lengyelei pedig egy-egy leszakadt elő- vagy utóvédtest felőrlésére legyenek készek. Égessük fel a takarmányt az ellenség útjában, a nagy lovaknak ne legyen mit abrakolniuk, majd összerogynak bőrükből már kiálló roppant csontjuk súlya alatt.

Halálnyihogásukkor elcsigázott lovagjaik önként megadják magukat. De, uram, arra nagyon ügyeljünk, hogy sem a lengyel, sem magyar harcosaink ne legyenek soha elbódulva a bortól, égetett bornak, gyümölcsnek pedig a közelébe se jussanak.

Ugyanekkor Béla király (vagy Ilona királyné) tanácsba hívatta a főembereket.

– Ki ez Borics? – A kérdés nem csendült, nem is zengett, kongott csupán, mint amikor a buzogány ütése tompa hangot kelt a sisakon, de az, aki azt viseli, kóvályogni kezd, egyszersmind az Úrhoz imádkozni, hogy ne zuhanjon a földre.

– 1112 nyarán Kálmán király feleségül vette Eufémiát, Vlagyimir Monomah perejaszlavli és szuzdáli fejedelem leányát. Mindegyre arra vágyott, amint azt csupán leghívebb fegyvernökének mondotta el – aki titoktartásáról volt nevezetes –, hogy az asszony főköttőjéről lekapcsolódjon a gyöngyfűzér és elébe hulljon a szőke hajzuhatag, amely behullámzik a végtelenségbe, mint a dalmátok tengere délidőben, és amióta ez az asszony van, neki még éjnek évadján is a nap ragyog, mígnem egyszer az üdvözlőket, kamarásokat, udvarhölgyeket félretolva sietve hozzá – és egy férfi tartózkodott a szobájában. Vissza is küldte Eufémiát a hazájába, hiába csókolgatta a lábát, hogy ne higgyen csalfa látszatoknak, amelyeket csupán a Sátán vetít elé, hiába toppantak be az orosz követek az örömhírrrel, miszerint Vlagyimir immár Kijev trónján ülve a leghatalmasabb fejedelem lett, a nőnek mennie kellett.

– Fenség, semmi kétség, Borics fattyú, az apját karóba húzták, igénye sem lehet a királyi koronára.

– Borics Kálmán gyermeke, amikor az anyját házasságtörésen kapták, már terhes volt.

– Valóban karóba húztak akkoriban valakit. Hogy is hívták? Vénül az emlékezet, de nem enyész jó Kálmán királyunk híre.

– Jó Kálmán híre?

– Árulók!

És már elő is rontottak a király vasba öltözött lovagjai, kegyetlenül kaszabolni kezdve az ellenpártot. Amire Béla hívei is nyílt vérengzésbe kezdtek a király iránt hűtlennek tartottak ellen. Itt ölte meg Hontpaznan nembeli Henrik saját édestestvérét, azt a Lampert ispánt, aki kevéssel korábban a Hont megyei Bozókön bencés apátságot létesített, fiát, Miklóst pedig lefejezték.

Jól érezte az idők szavát Henrik vitéz, hogy fivére felkoncolásával feledtetni tudja a király előtt

Kálmán-párti múltját. Más nagyurak előtt azonban nem. Milyen listát, milyen tervet állítottak össze megint ellenünk? A hatalomról, az országról, az életünkről csak elmélkedhetünk mi is! Mi az, hogy hűtlenek leszünk, hazaárulók egy pillanat alatt, törvényen kívüliek? A vérengzést túlélő hűtlenek feje, Simád nembeli Sámson egyenesen a hatalom átadására szólította fel Bélát:

– Mit művelsz az országgal, te hitvány eb? Hasznosabb volna a te uralmadnál, ha Boricsé lenne az ország, és te monostorban élnél, ahogy apád is.

És már elő is rontottak a király vasba öltözött lovagjai, de Sámson jól fordult ki a királyi sátorból, jól vezették elé ménjét, jó ritmusban vidámodott a pejki, s miután bizton lerázták üldözőiket, gázlót vétve ló és lovasa a Sajóba fült. Ezt követően II. Béla emberei fondorkodással, ígéretessel, vesztegetéssel eltántorították Boricstól orosz szövetségeseit, a lengyelek azonban kitartottak mellette. A döntő ütközetet a Sajó mellett 1132. július 22-én vívták, amely Béla és megállíthatatlan vasfalként rohamozó osztrák szövetségesei győzelmével végződött. Boleszláv lengyel fejedelem és Borics is csak ügyel-bajjal menekült meg a csatából. 1134-ben magyar követek keresték fel a Boleszlávval szemben álló III. Lothár német-római császárt, s szövetségre léptek vele. 1135-ben a merseburgi német birodalmi gyűlésen a lengyel fejedelem meghódolt a császárnak, s kötelezte magát, hogy eláll Béla-ellenes akcióitól.

De III. Lothar, III. Boleszláv és II. Béla meghalt. 1145 karácsonya után Borics II. Ulászló cseh fejedelem kíséretében III. Konrád német király elé járult, akinek síró és szánalmat keltő szavakkal panaszkolt az atyai országtól való megfosztásáról és kérte, hogy nyújtson neki segílyt annak visszaszerzéséhez. A német király világuralmi terveket forgatott fejében, így a birodalmával szomszédos fejedelmektől feltétlen engedelmességet várt el. Minthogy erre II. Géza nem volt hajlandó, törvényesnek ismerte el Borics herceg jogát és igényét a magyar trónra, és megengedte neki, hogy német területen zsoldosereget toborozzon, majd pedig lehetővé tette a zsoldosoknak, hogy 1146 április elején betörjenek Magyarországra, ahol elfoglalták Pozsony várát.

Magyar ügyről – vagyis az ő, mint Kálmán állítólagos fiának trónra lépéséről – lévén szó, Borics magyar szívek dobogását remélte. Helyettük azonban II. Géza végsőig elszánt lovasainak patkói dobogtak fel. A magyar király helyesen mérte fel a helyzetet, hogy miután zsoldosokkal áll szemben, azok a kellő számú hadinép és hadigép megpillantásakor tárgyalóra fogják a dolgot, és megegyeztek a németekkel, hogy háromezer ezüstmárka ellenében átadják a várat. Borics hiába susogta a magyarság ügyét a Duna nádasába ott, ahol lelassul a víz sodra, de felgyorsulnak a tavaszi szelek, hogy azt hírül vigyék szerte az országban, nem akadt senki, aki a király ellenében felmért volna lépni. Meg hát közeledett Szent Orbán napja. (Ehhez az Orbánhoz is, hogy viszonyulunk? A magyarországi szőlőhegyeken a jó termés reményében sorra felállítják a szobrákat, amelyet neve napján, ha jó az idő, virággal és koszorúkkal ékesítenek, ha viszont rossz, akkor kővel dobálják, pálcával ütögetik, még is le is köpdösik.) A rettegett léghuzamokba pedig a mellé, hogy „ha Orbán nevet, a szőlő sír”, vagy „savanyú lesz a bor, ha Orbán napja esős, édes, ha tiszta az idő”, azt is belelehelte valaki, hogy „Borics fattyú.”

Ezt persze Borics nem hihette. Az anyai szemek soha nem hazudnak, azok a kökénykék, ártatlan szemek, fölöttük, mint glória emelkedett a lenszőke hajzuhatag. „A te apád bizony Kálmán király. Midőn elkergetett, csupán csalfa látszatok fogságába keveredett, amelyeket a Sátán vetített elé. Az a férfiú, akit szobámban talált, számvevő ispánom volt, akivel birtokaimról tanácskoztam, amelyeket maga az uram ajándékozott nekem. Be gyönyörű is a budai táj, mindenféle források törnek fel benne, tele van kőépülettel, ott fogantál a Duna mellett egy

oszlopos palotában, amelyet még a rómaiak építettek. Tégy meg, amit lehet azért, hogy visszaszerezd apád örökségét. A trón minden megaláztatást megér.”

Szép időben és két trónfoglalási kísérlet közepette tehát Borics azt sorolhatta magában: Álmos fia Árpád, Árpád fia Zoltán, Zoltán fia Taksony, Taksony fia, Mihály, Mihály fia, Vazul, Vazul fia Béla, Béla fia Géza, Géza fia Kálmán, Kálmán fia Borisz, vagy, ahogy a magyarok hívják, Borics – de leginkább Kálmán. II. Kálmánként foglalja majd el Szent István trónját. Egyébként a kijevi fejedelem palotájában nevelkedett herceg tizenhat éves korára már annyira begyakorolta e családfát, hogy midőn 1130-ban megjelent a bizánci udvarban, ott ezt elhinni látszottak. Hozzáadták II. János császár nőrokonát és a király címet viselhette, de konkrét katonai támogatás helyett csupán azzal a tanáccsal szolgálhattak neki, hogy forduljon II. Boleszláv lengyel fejedelemhez, akinek a német terjeszkedéssel szemben érdeke lenne a Magyarország és Lengyelország közötti – Kálmán korabeli – szövetségi viszony helyreállítása.

A pozsonyi kudarc után akadtak azért még II. Géza uralmával elégedetlen, vagy éppen pártváltásra kész nagyurak (ha nem is olyan szélsőségesre, mint Henrik vitézé), és üzentek is Boricsnak (vagyis Kálmánnak), jöjjön be az országba, majd sokan csatlakoznak hozzá, amiből ő azt a következtetést szűrte le, hogy sokan támogatják még Magyarországon. Alkalom is kínálkozott, hiszen a pápa meghirdette a mohamedánok elleni keresztes háborút, amelyhez mind a német, mind a francia király csatlakozott. Elsőnek, 1147-ben, pünkösdkor III. Konrád ért hadaival a magyar határhoz. Borics (vagyis Kálmán) tehát rendbe hozta fővetés és főhajtás nyomtatékosítására egyaránt alkalmas üstökét, nevezetes szakállát is borbélykésre bízta, és alázatosan folyamodott azért, hogy ő is csatlakozhasson az ármádiához. Konrád azonban nem engedett a kérésének, mivel az egész keresztes hadjárat kútba eshetett volna, ha II. Géza megtagadja az áthaladást.

Borics (vagyis Kálmán) erre követek útján a lovagjai élén szintén Magyarországhoz közeledő francia királytól kért segítséget. VII. Lajos azonban még válaszra sem méltatta őt. Ámde nem csak az orosz vagy a német, a francia urak között is akad olyan, akinek a fülében még a templomi kórus ég felé szárnyaló hangjainál, sőt a trubadúrok szerelmi lírájánál is szebben cseng az arany. Ők a kialkudott összeg leszurkolása után készséggel végighallgatták Borics (vagyis Kálmán) családfáját, fenségnek szólították és elrejtették a keresztesek között, s így sikerült is bejutnia magyar területre 1147 nyarán.

II. Géza igen jóindulatúan fogadta a francia uralkodót, aki kérésére készséggel vállalta, hogy keresztvíz alá tartja első gyermekét, az újszülött Istvánt. Kezdtett körvonalazódni a francia–magyar politikai együttműködés. Hogy, hogy nem, II. Géza értesült Borics (vagyis Kálmán) bejöveteléről, és követelte VII. Lajostól halálos ellenségének kiadatását. Ennek hallatára Borics (vagyis Kálmán) lopott paripán elakart iszkolni a keresztesek közül, akik mindenfelől összefutottak, s mint tolvajt elkapták és meglazsnakolták, majd sárosan, mezítelenül a francia király elé lökték. Ő pedig VII. Lajos elé vetette magát, és kézzel-lábbal magyarázta a kilétét. Végre tolmács érkezett, akivel szót értett. Ekkor aztán tisztességesen felöltöztették s úgy vetették őrizetbe. A francia király arra számított, hogy Borics (vagyis Kálmán) Bizáncban, mint a császár rokona, jó szolgálatokat tehet neki, tehát nem szolgáltatta ki a magyar uralkodónak. Borics (vagyis Kálmán) a szoros fogságban mint zsolozsmát ismételte a családfáját, és váltig bízott abban, hogy hű magyarjai majd hirtelen kiszabadítják, de még azok a francia előkelők is mind eltüneztek mellőle, akiknek a szívességét korábban megvásárolta. Üzenni sem tudott, ha lett

volna kinek.

Majd Mánuel császár megsegít, vigasztalta magát Borics (vagyis Kálmán), amint a franciák serege mind mélyebben behatolt a Balkánra. A nemzetközi eseményekre nem is gondolt. II. Roger normann király elfoglalta Korfu szigetét, ezzel hídfőt teremtve további bizánci területek meghódításához, amire válaszul III. Konrád és Mánuel bizánci császár a thesszalonikéi megállapodásban kimondták, hogy közös erővel elfoglalják és felosztják jog szerint őket illető területeit. Európa országai Kijevtől Párizsig és Halicstól Velencéig két, egymással szembenálló tömbbe tömörültek a dél-itáliai kérdés kapcsán. Borics Kalamanoszt magánkihallgatáson fogadta a császár, majd egy kisebb csapatost élére vezényelte, amelynek több kontingenssel együtt a balkáni határ biztosítása jutott feladatul. A Mánuel ellen fellázadt szerbeket II. Géza lelkesen támogatta, ezért 1151-ben, a lázadás letörése után büntető hadjárat indult Magyarország ellen. A császár elfoglalta és feldúlta Zimonyt, mialatt Borics Kalamanosz – már jelentősebb hadoszloppal – a Temes-vidéket pusztította kíméletlenül. A hírre Géza oroszországi hadjáratáról visszatérve nyomban délnek fordult. Ütött a cselekvés órája, Kálmán! Előre a magyarságért, a jogos trónért, az országért, mindenkiért! Hogy létszámhátrányban vagy? Oda se neki, hívd ki párviadalra a királyt, elvégre ez a ti párharcotok ott lent. Ha győzöl, majd melléd áll az ország, a vidék. De Borics Kalamanosz a hírre lélekszakadva menekült vissza Mánuel táborába.

1153-ban a magyar király sérelmes békét kényszerült kötni Bizánccal: váltságdíjat kellett fizetnie a két évvel korábban elhurcolt magyar foglyokért, ráadásul meg kellett ígérnie, hogy Mánuel barátja és szövetségese lesz. Géza ezért támogatta a konstantinápolyi korona elnyerésére vágyó Andronikoszt, Mánuel császár unokaöccsét, aki ígéretet tett, hogy segítsége fejében a magyar király kezére játssza Belgrád, Barancs és Nis városokat. 1154 őszén Géza átkelt a Dunán, és ostrom alá vette Barancsot. Időközben azonban Andronikoszt lefogták és Konstantinápolyban börtönbe vetették, így a titkos egyezség megvalósítása lehetetlenné vált, de a magyar sereg vereséget mért egy kisebb bizánci hadoszlopra, olyasfajtára, amely Borisz Kalamanosz keze alatt szolgálhatott.

Haj, szegény Borics! Ki fogja megköszönni, hogy – önmagadnak kiszínezve életed – Magyarország királyának képzelted magad fáradhatatlanul, ha már a déli harcokban megőszült vitézek, akik messziről felismerik lobogó üstöködet, mind azt sustorogják, hogy Bizánc szolgálatában odavesztél holmi rablókkal vívott, határ menti csetepatéban? „Nem volt méltó arra, hogy kardom által haljon” – szólt csendesen a király. A Dunán hajózott vissza országába.

Jahoda Sándor: A keresztapa

- Jó napot kívánok!
- Inkább tegeződjünk, jó? Kb. egyidősek vagyunk úgyis.
- Rendben, akkor, szia.

- A munka ügyben, igaz?
- Igen, az otthon végezhető négyórás adatrögzítői állás érdekelne.
- Mi a szakmád, mivel foglalkozol?
- Író vagyok. De nem élek meg belőle.
- Ez *csodálatos!* És miket írsz?
- Novellákat, drámákat, recenziókat. Van már kilenc kötetem.
- Ezt a véletlent! Az én keresztapám Zvomínir István. Ismered?
- Hogyne... Akarom mondani, személyesen nem, de nagyra tartom, tisztelem.
- Tudod mit? Mivel kedvelem az értelmes és tehetséges embereket...

Felajánlom, hogy nem kell dolgoznod, hanem felveszed borítékban „a jól megérdemelt munka jutalmát”, és aláírsz ezt-azt? Rendben? És nyugodtan írhatasz. Csak a te kedvedért, mert olyan szimpatikus vagy.

- Ez... ez remek. Köszönöm.
- Véletlenül itt van egy szerződés. Itt meg itt, meg itt írd alá, légy szíves.
- Ezen ne múljék!
- Hahaha, még humorod is van, ezt szeretem! Na, látom, már alá is írtad. Készen is vagyunk, itt a te példányod, ez meg a miénk. A következő hónapban jöhetsz is a fizuért.
- Nem utalásban kapom?
- Meg kell értened: valamit valamiért. Borítékban kapod – a *felét*. így te is jól jársz, nem?
- Valóban... De hivatalos ez így? Úgy értem, az adózás meg...
- Jaj, de édes vagy! Csöppet se aggódj. Nálunk ez a rendszer, mindenki így kapja, és semmi, de semmi probléma nincs.
- Nem úgy volt, hogy csak én... mármint „csak a te kedvedért”, satöbbi? Hát itt *mindenki?*...
- Jaj, milyen kis naiv vagy! Azért remélem, tudsz titkot tartani.
- Persze.
- Akkor jó. Most már nem vagy munka- és méltó juttatás nélkül, igaz-e?
- Igaz.
- Szeretettel várunk a fizunapon. Szia. És írd alá!
- Ö... Szia!

Jahoda Sándor: Hazugságvizsgálódások

- Kérem, foglaljon helyet. így. Jó, a csatlakozások megvannak... Most néhány kérdésre kell válaszolnia, hogy kiderüljön az igazság.
- Igen.
- A gépet bekapcsoltam, tessék! Első kérdés: Ön szerint Magyarország jól teljesít?
- Erre most hirtelen nem tudok vála...
- Válaszolnia – *kell*. Tehát, még egyszer megkérdezem: Ön szerint Magyarország jól teljesít?
- Én most nem tud... hirtelen...
- Ön hazudik!
- Tessék?!
- Ön nagyon is jól tudja, hogy a statisztikák is azt mutatják, hogy igenis: Magyarország *jól* teljesít.
- De...
- Semmi „de”. Második kérdés: Holnap süt-e végre a nap?
- Hát, ö...
- Ön megint nem mond igazat! A híradó szerint: Verőfényes napsütés lesz egész nap.
- De, izé...
- Ezek nem válaszok, kérem! Tessék egyenesen válaszolni. Még egy kérdés. De figyelmeztetem: nem áll jól a szénája...
- A... szénám?
- Itt egyedül én kérdezek. Tehát, a harmadik kérdés: Mennyi kétszer kettő?
- Nééégy...
- Nem igaz! Ugyanis van egy ilyen film, hogy: Kétszer kettő néha öt!
- Deeee...
- Háromból három hazugság. Ön egy notórius hazudozó. Holnap tárgyalás. Legkevesebb 15 év börtön és 10 év kényszermunka.
- Ez nem lehet igazi...
- Látja? Most is hazudik! Ugyanis: *ez is* igaz! Örök, kérem, kísérjék vissza az urat a cellájába!

Húrok

Ballai László: A Cziffra év emlékezete

Az a hangulat, amelyet csakis a bárzongoristák tudtak megteremteni, nagyon hiányzik Budapest életéből. Sok jeles művész csúszott bele az éjszaka világába s ragadt ott, egyszersmind felüdülést nyújtva az esztétikai élvezetek kissé pityókás vagy éppen tökrészeg hódolóinak. Tálkába a húszas (mekkora pénz volt ez az ötvenes években), a mosoly bólintása, és már be is indultak az ujjak. Az automatizmus azonban zeneteremtésbe tobzódott, ha figyeltek a művészre. Ilyenkor egy Fényes Szabolcs-melódia boltozata alatt megtestvéresedett egymással Bartók, Chopin és Liszt.

A bankjegyre épülő zenélés aromája nem hatotta át a budapesti koncerttermeteket, nem úgy az öncélú virtuozitásé, amelynek során a zenélés sporttá válik, Rahmanyinov vagy akár Bach és Mozart concertóival mintha valóban versenyt futnának, a kadenciáktól pedig csaknem felrobban a csillár (szerencsére azt kikapcsolják a Zeneakadémián). Ezt időről-időre olyan egyéniségek szorították ki, mint Thomán István, Kéri-Szántó Imre, Dohnányi Ernő, Fischer Annie, Lantos István, vagy – Cziffra György. Akinek az emlékévét ünneplik.

A magyar kormány rendeletével a 2021-es évet Cziffra emlékévként nyilvánította. Innentől kezdve az eseménysorozatnak már nem Cziffra György a főszereplője.

Balázs Jánossal, a Cziffra fesztivál alapítójával, művészeti vezetőjével, az emlékévként menedzserével riportsorozat készült a Bartók rádióban. Mesélt Cziffráról, mint jó ismerősről, hogyan lett a tehetséges gyermekből utolérhetetlen zseni, milyen megpróbáltatásokon ment keresztül a háborúban, a Rákosi-rendszerben, magyarázta a módszerét, felemlegette a szokásait, hogyan közelített az emberekhez, a tanítványokhoz. Még azt is szóba hozta, hogy ő volt nyugaton a legjobban fizetett zongorista. És akkor egy riporter kérdésére hirtelen azt válaszolta, hogy ő sohasem találkozott Cziffra Györggyel.

Amikor helyükre kerülnek a dolgok. Hiszen nem is találkozhatott vele, és nem azért, mert mindössze ötéves volt, amikor Cziffra György meghalt.

Aki csak egyetlen egyszer is találkozott Cziffra Györggyel, annak a lelkébe örökre beleégett szempárjának szomorú igézete. Egy pillanat alatt megértette, hogy a művészet nem csupán hivatás, odaadás, sőt alázat, de azt is: embernek maradni milyen nehéz, és milyen könnyű elbukni a pénz, a siker, a csillogás csábításának engedve.

Aki nem találkozott Cziffra Györggyel, de figyelmesen hallgatja a lemezfelvételeit, megérinti ugyanez.

Cziffra György soha nem egyezett volna bele, hogy bukfeneket hányjanak körülötte tűzijáték-pufogásra.

Aki Cziffra György példáját követi, az soha nem törleszkedik a politikusokhoz, koncertműsor-füzetében, beharangozóján nem áll kormányrendelet.

A manézs reflektoraiban fürdőző Balázs János, az Orbán-kormány reprezentánsa (aki nyilván

hasonló lelkesedéssel szolgálja majd a következő kurzust is) nem csupán az öncélú virtuozitást hozta vissza a magyar koncertéletbe, hanem abba bevezette az „azt játsszad Gyurikám, hogy Deres már a határ” zongorára dőlő hangulatát is.

Cziffra György forog a sírjában.

Az év emlékezete, hogy a grandiózus sorozat csúcspontjának szánt november 5-i koncert végén a Francia Rádió Filharmonikus Zenekarának karmestere, Mikko Franck a magához ragadta a kezdeményezést. Elvezényelte ugyanis Sibelius *Finlandia* című szimfonikus költeményét, amely semmi másról nem szól, mint a Cziffra-életmű hajtómotorjáról, a szabadságról, arról, ami ma, Magyarországon – többek között a balázsjánosoknak köszönhetően – nem létezik.

Dull Ernő: Migránshiány az Operában

Aki látott már focimeccset, az tudja, hogy a klubcsapatok, sőt a nemzeti válogatottak is tele vannak külföldi gyökerű játékosokkal.

A migráció nem új keletű jelenség (például ennek köszönhetően kerülhetett a magyarság is a Kárpát-medencébe), és főleg nem káros, hanem a civilizációval összefüggő, természetes folyamat. Katonák a háborús övezetekbe, művészek a művészetre fogékonyabb országokba vándoroltak.

Így a Doppler fivérek Magyarországra, az 1830-as években.

November 7-én ünnepelünk. Ez Erkel Ferenc születésnapja, a magyar opera napja. Magyar opera pedig nincs a Dopplerek nélkül. Szinte észveszejtő, csaknem belezuhanunk mi is a folyóba a *Bánk bán* Tisza-parti jelenetének fuvolafutamai közepette. Ezeket pedig, egyszersmind az első magyar operák építményeinek megerősítését a Dopplereknek köszönhetjük. Jöttek, láttak és győztek, azután továbbmentek Bécsbe, a zene fővárosába, ahol tárt karokkal várták őket.

2021. november 7-én megünnepelték a magyar opera napját. Archívumok mélyéről előásott, méltán elfeledett darabokat interpretáltak harmatgyöngye előadók. Ők maradtak nekünk. Sajnos a jók máshová migráltak, közülük is a legjobbak, nem annyira a magasabb fizetésre, hanem a szabad levegőre vágyva. Ott ugyanis, ahol nem a politikusok előtti csúszás-mászás, hanem a szakmai követelmények jelentik a legfőbb kritériumot, a művészek biztosak lehetnek abban, hogy igazi kvalitásaik miatt kapnak szerepet, felkérést, és a bravózások, tapsok is szívből jönnek az előadás után.

Kapcsolat

Impresszum

Felelős kiadó: Ballai László, 1022 Budapest, Filler u. 78-82.

Felelős szerkesztő: Ballai László

Technológia és design: Vasáros András

ISSN 2063-4285

Elérhetőség

Szerkesztőség: szerkesztoseg@marcius15.hu

Webmester: webmaster@marcius15.hu

www.marciustizenotodike.hu - © 2010-2021 Marczius Tizenötödike. Minden jog fenntartva!